

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDAȚIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

OPINIA PUBLICĂ, DEMOCRAȚIA ȘI STATUL DE DREPT "ÎNDATORIRI" ale statului de drept (II)

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

În procesul tranziției fostelor țări cu economie centralizată la economia de piață, opinia publică din aceste țări s-a transformat într-un "mar-tor" și chiar participant, într-o oarecare măsură, la controversate dispute în jurul rolului economic și social al statului. Faptul că au loc dispute de idei, confruntări de opinii este, se înțelege, normal, pozitiv, o expresie a pluralismului democratic în curs de afirmare dar care întâmpină încă multe dificultăți.

Pentru o bună parte a opiniei publice - ea însăși în proces de clarificare, de polarizare politică și economică, de diferențiere socială, mai ales ca urmare a privatizării și consecințelor reformei - asemenea dispute sunt mai degrabă izvor de confuzii. Ele se

datorează fie necunoașterii, fie oscilațiilor inerente reformei economice, oscilații provenite atât din cauze obiective cât și subiective, acestea din urmă fiind purtătoare ale anumitor interese mai puțin sau aproape deloc declarate. Experiența tranziției demonstrează că tocmai de natura acestor interese, mai precis de corectitudinea recunoașterii lor, depinde nu atât clarificarea confuziilor din opinia publică - în fond nepregătită să discearnă diversele manevre strategice sau tactice ale forțelor politice, la rândul lor insuficient structurate - cât deblocarea conștientă a piedicilor reale ce stau în calea reformei și care provin, în cea mai mare parte, din pozițiile care neagă rolul statului, exprimate de către o par-

te, mai mult sau mai puțin reprezentativă, a forțelor politice.

Considerându-se singurii deținători ai adevărului ca doctrină politică și practică socială, cei în cauză pretind că "se despart de trecut", etichetând ca adepți ai celui trecut pe toți cei care nu sunt de acord cu ei. Asemenea "doctrinari de conjunctură" intră de fapt în capcana intoleranței, respingând orice idee sau soluție care propune și acreditează anume atribuții constructive statului, guvernului, parlamentului în procesul tranziției, de la problemele dezvoltării economice până la răspunderile specifice în domeniul educației, culturii, protecției sociale.

În această ordine de idei nu este lipsit de interes și de relevanță a evoca experiența altora.

(Continuare în pag. 6)

PLEDOARIE PENTRU CUNOAȘTEREA LIMBILOR STRĂINE

Acad. ȘTEFAN MILCU

Acest eseu se adresează îndeosebi tinerilor, deși o experiență personală ne-a arătat că o limbă străină se poate învăța la orice vârstă, dacă există o normalitate cerebrală și o motivare. O pledoarie pentru cunoașterea a cel puțin două limbi străine este necesară după ce am cunoscut, în ultimele decenii, o minimalizare oficială a necesității însușirii unei limbi străine. În orice domeniu al științei și culturii, cunoașterea unei limbi capabile să ne transmită o informație directă este esențială pentru progresul cunoașterii și pentru facilitarea interrelațiilor umane.

Din acest ultim punct de vedere, necunoașterea unei limbi cu circulație internațională face imposibilă asimilarea culturii orale, transmise în congrese și simpozioane, împiedică realizările personale și schimbul direct al ideilor și opiniilor discutabile.

Pe de altă parte, cunoașterea unei limbi străine permite accesul la o cultură în specificul ei, deschizând astfel noi orizonturi de gândire. Este caracteristică introducerea obligatorie, în învățământul țărilor cu nivel ridicat de dezvoltare, a celei de a 2-a limbi străine, chiar dacă limba maternă are o circulație internațională.

Organizarea cunoașterii limbilor străine este condiționată de factori diferiți, de la învățământul filologic specializat în studiul unei anumite categorii lingvistice, la cel personal. Gradul de poliglotism este, deci, extrem de variabil.

Cunoașterea unei limbi străine nu este o formalitate pentru că are grade diferite de cuprindere, de la simpla lectură a unui text, la vorbire și redactare. Aceste grade diferite de cunoaștere sunt evidente îndeosebi în limbile cu scriere nefonetice și în utilizarea exclusiv informativă a textelor.

Problema adusă în discuție are o deosebită importanță pentru reintarea noastră în circulația largă, internațională, în toate domeniile, întrucât limba română are un interes limitat la specialiștii în romanistică.

PERMANENTE ROMÂNEȘTI

- LUCIAN
BLAGA
- TUDOR
VIANU

Pag. 4-5

Consiliul de Relații Internaționale al Fundației "România de Măine"

Pag. 8

MONUMENTELE BUCUREȘTIULUI



Statuia eroilor aerului (1927).

NORMA COMPORTAMENTALĂ ÎNTRE PRINCIPIALITATE ȘI RIGIDITATE

Acad. RADU P. VOINEA

Un frumos dicton german spune: "Puțini știu cât de mult trebuie să știi, ca să-ți dai seama cât de puțin știi". Pe omul de știință care cercează legile naturii, pe adevăratul om de știință îl caracterizează modestia. Cu cât cunoaște mai mult, cu atât își dă seama că, de fapt, cunoaște foarte puțin. O comparație sugestivă asemăna volumul cunoștințelor omenești cu acela al unei sfere luminoase, înconjurate de întuneric. Pe măsură ce volumul ei crește, crește și contactul ei cu întunericul, deci cu necunoscutul, ceea ce revine la a constata că omul de știință este obligat să-și pună întrebări tot mai numeroase și mai dramatice.

Cu atât mai grea este misiunea omului de știință care studiază fenomenele sociale, de regulă mult mai complicate decât cele din urmă, cu atât mai greu îi este acestuia să formuleze legi sau să stabilească norme de conviețuire socială. Și to-

tuși, fără aceste norme nu se poate trăi într-o societate civilizată. Statul de drept, în care nimeni nu este mai presus de lege, trebuie să devină o realitate în societatea contemporană. Cum se împacă însă această cerință, care pare firească, cu faptul că activitatea umană, viața socială este atât de complexă încât este practic imposibil de a o cuprinde în norme juridice, oricât de numeroase și oricât de bine formulate ar fi aceste norme? Răspunsul la această întrebare ar putea fi: "Tot atât de bine cum se împacă faptul că noi nu cunoaștem toate legile naturii, dar, pentru că tot cunoaștem câteva, utilizăm cu succes tehnica, de exemplu: călătorim cu avionul, cu trenul, utilizăm calculatorul electronic, folosim în caz de boală medicamentele prescrise de medic etc., deși suntem conștienți că mai există încă taine nepătrunse ale aeronauticii, tehnicii transporturilor, ale tehnicii de calcul, medicinii etc..." Este important însă de știut în

ce condiții sunt adevărate anumite legi ale naturii, pentru a fi aplicate numai atunci când aceste condiții sunt îndeplinite. De exemplu, legile mecanicii clasice sunt în concordanță satisfăcătoare cu realitatea numai dacă este vorba de corpuri macroscopice care se mișcă cu viteze foarte mici în raport cu viteza luminii în vid. Pentru particulele elementare și pentru cazul mișcărilor cu viteze comparabile cu aceea a luminii în vid, legile mecanicii clasice se îndepărtează mult de realitate. În aceste două cazuri se aplică, respectiv, mecanica cuantică și teoria relativității.

În mod asemănător se pune problema și în domeniul științelor sociale. O normă juridică are la bază o cercetare, o experiență bogată făcută însă într-o anumită colectivitate de oameni, cercetare care a ajuns la concluzia că acea normă este benefică pentru acea colectivitate. Dacă această normă este aplicată membrilor acestei colectivități sau ai unor colectivități asemănătoare, se poate aprecia că aplicarea normei juridice respective este principială. Dacă este însă aplicată membrilor unei colectivități care se găsește în cu totul alte condiții, atunci aplicarea ei dovedește rigiditate și norma respectivă nu numai că nu-și atinge scopul, dar poate fi, în anumite situații, dăunătoare.

(Continuare în pag. 2)

**COLEGIILE
REVISTEI "OPINIA NAȚIONALĂ"**

- Colegiul pentru reformă și relansarea economiei naționale:
- Acad. Alexandru Bărlădeanu
 - Acad. Anghel Rugină
 - Acad. N.N. Constantinescu
 - Acad. David Davidescu
 - Prof. dr. Constantin Ionete
 - Prof. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
 - Prof. dr. doc. Alexandru Zanfir
 - Prof. dr. Mircea Druc
 - Prof. dr. Alexandru Albu
 - Prof. dr. Mihai Părăluță
 - Prof. dr. Gheorghe Zaman
 - Prof. dr. Petre Mălcomete
 - Prof. dr. Gheorghe Răboacă
- Colegiul pentru problemele științei și învățământului:
- Acad. Ștefan Milcu
 - Acad. Radu Voinea
 - Acad. Ștefan Pascu
 - Acad. Ion Coteanu
 - Acad. Cristofor Simionescu
 - Acad. Ștefan I. Ștefănescu
 - Prof. dr. Liviu Maior
 - Prof. dr. Grigore Brâncuș
 - Prof. dr. Dan Ghiocel
 - Prof. dr. Emil Tocaci
 - Prof. dr. doc. Grigore Posea
 - Prof. dr. Gheorghe Secară
 - Prof. dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac
- Colegiul pentru problemele culturii și artei:
- Acad. Eugen Simion
 - Acad. Alexandru Boboc
 - Radu Beligan
 - Grigore Vieru
 - Paul Everac
 - Dinu Săraru
 - Prof. dr. Ion Dodu Bălan
 - Prof. dr. Victor Giuleanu
- Colegiul pentru ideea națională și socială în România:
- Prof. dr. Aurelian Bondrea
 - Prof. dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
 - Prof. dr. Ioan Scurtu
 - Adrian Păunescu
 - Prof. dr. Ion Rebedeu
- Colegiul pentru doctrine politice și probleme ale relațiilor internaționale:
- Prof. dr. Ion Popescu
 - Prof. dr. Gheorghe Cazan
 - Prof. dr. Ion Tudosescu
 - Prof. dr. Tiberiu Nicola
 - Prof. dr. Virgil Constantinescu
- Colegiul pentru doctrine politice și probleme ale relațiilor internaționale:
- Valentin Lipatti
 - Prof. dr. Florea Dudiță
 - Prof. dr. Mircea Nicolaescu
 - Prof. dr. Marin Voiculescu
 - Ion Mărgineanu
 - Dan Lăzărescu
 - Prof. dr. Ion Zară
 - Prof. dr. Constantin Mecu
 - Prof. dr. Marin Nedelea
 - Prof. dr. Constantin Vlad
- Colegiul pentru problemele sănătății și protecției sociale:
- Acad. Nicolae Cajal
 - Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
 - G-ral dr. Gheorghe Niculescu - membru de onoare al Academiei Române
 - Prof. dr. doc. Iulian Mincu
 - Prof. dr. doc. Victor Ciobanu
 - Prof. dr. Caius Traian Dragomir
 - Prof. dr. Andrei Firică
 - Prof. dr. Dorin Sarafoleanu
 - Prof. dr. Ioan Pop D. Popa
 - Prof. dr. Ștefan Costea
 - Prof. dr. Mihai Dumitrescu
- Colegiul pentru problemele justiției, statului de drept și democrației:
- Acad. Valentin Georgescu
 - Acad. Ion Filipescu
 - Prof. dr. Vasile Giunea
 - Prof. dr. Antonie Iorgovan
 - Prof. dr. Adam Popescu
 - Prof. dr. Nicolae Popa
 - Prof. dr. Ion Neagu
 - Prof. dr. Andrei Popescu
 - Prof. dr. Ionel Cloșcă
 - Prof. dr. Mihai Merfea
 - Prof. dr. Mircea Stroia

Director:
Prof. dr. AURELIAN BONDREA

**PRINCIPIALITATE
ȘI RIGIDITATE**

(Continuare din pag. 1)

De aceea, cel ce aplică legea, funcționar administrativ sau judecător, este dator să gândească mult și să caute să pătrundă ceea ce se numește "spiritul legii", adică ceea ce a avut în vedere legiuitorul când a formulat legea. În caz contrar se poate ajunge la situații cel puțin absurde, dacă nu comice. Iată câteva exemple:

Când profesorul Gheorghe Buzdugan a preluat conducerea Catedrei de rezistența materialelor la Politehnica bucureșteană, sediul acestei catedre avea, în afară de laboratoare, o anticameră foarte mare și o cameră destul de mică pentru cadrele didactice. Pentru că zidul despărțitor între aceste două camere nu era un zid de rezistență, a putut fi demolat, noul zid, deplasat cu 2 metri față de cel vechi, asigurând o anticameră mai mică și o cameră mare pentru cadrele didactice, acum mai numeroase ca în trecut. Totul a fost în ordine până când s-a făcut inventarul, care a constat că în anticameră nu mai era decât o singură lampă în loc de două. În zadar am arătat că în camera alăturată a cadrelor didactice, unde erau înaintea două lămpi, acum sunt trei. Ni s-a spus că "Minusurile se impută și plusurile se înregistrează". Până la urmă, profesorul Gheorghe Buzdugan a fost obligat să plătească o lampă! Fără comentarii.

În anii '30, în urma unei percheziții autorizate, s-a găsit la locuința unui militar pături cu însemnele unității militare din care aceasta făcea parte. Trimis în judecată pentru furt, a fost

achitat, deoarece inventarul păturilor din unitatea militară respectivă nu evidențiază nici o lipsă!

În Statele Unite, pe baza unei autorizații au fost percheziționate două persoane, soț și soție, bănuite de trafic de droguri, dar nu s-a găsit nimic asupra lor. În schimb, în scutecele copilului, pe care doamna îl ținea în brațe, s-a descoperit o mare cantitate de droguri. Deferiți justiției, cei doi au fost achitați, tribunalul apreciind că autoritățile care au efectuat percheziția s-au făcut vinovate de abuz, deoarece nu aveau autorizația să percheziționeze și copilul!

Pentru a evita rigorile legilor din S.U.A., care interzic imigrarea mexicanilor, dar nu și intrarea în țară a turiștilor mexicani, se practică turismul de către femei într-o stare avansată de graviditate. Dacă se întâmplă să nască în S.U.A., și probabilitatea este foarte mare, atunci, potrivit legislației, copilul este cetățean al S.U.A. Pe de altă parte, legea prevede că părinții unui cetățean al S.U.A. au dreptul la cetățenie a S.U.A. și astfel mexicanii ajung cetățeni ai S.U.A. fără să calce niciuna din legile acestei țări!

Și exemplele se pot înmulți. Ele evidențiază clar, pe de o parte, imposibilitatea de a acoperi, prin norme juridice, activitatea omenească, atât de complexă, și pe de altă parte, absurditatea și ridicolul la care poate conduce unorii aplicare rigidă a legilor. Rigiditatea se dovedește astfel tot atât de periculoasă pentru societate, ca și lipsa de principialitate. Principialitatea nu se reduce deci la o aplicare mecanică, fără discernământ, a unor reguli stabilite în prealabil; principialitate înseamnă în primul rând gândire. Gândirea este privilegiul ființei umane la care nu este bine să se renunțe niciodată.

**SATUL
ROMÂNESC -
UN UNIVERS DE CERCETAT
PENTRU OAMENII DE ȘTIINȚĂ**

Clitorul sociologiei moderne românești, Dimitrie Gusti, s-a aplecat cu multă stăruință asupra a ceea ce se numește știința societală.

De la studiu de caz la introspecții sociale pe arii bine definite și până la cercetări pe mari dimensiuni economice, demografice, de habitat, comportament, cutume ș.a.m.d., D. Gusti dă tot portativul pe care se înscriu demersurile științifice ale sociologiei.

Relevanță între aceste demersuri științifice are pentru istorici, și nu numai pentru ei, componenta monografică. Cu o gândire de mare orizont, D. Gusti a oferit modele pentru întocmirea monografiilor satului românesc. Au fost și sunt încă modele pentru toți cei care au intuit viziunea amplă a profesorului Gusti de a dezvoltat studiul de caz pentru un sat la studiul complex al așezării de câmpie, de zonă colinară, montană, cu toată devenirea istorică, socială, economică etc.

Marele precursor al sociologiei din țara noastră concepea o activitate de cercetare întreprinsă de profesori, mai ales, prin care să se întocmească monografii pentru toate comunele importante ale țării. Utopie? Exaltare? Nicidecum! Începuturile lui D. Gusti au fost conturate de dascăli, de școală și de altar, din satele Moldovei, ale Transilvaniei, Dobrogei și Basarabiei, ale Olteniei, Bucovinei și Banatului, dar nu în ritmul și cu sistema pe care le preconizase marile noastre sociolog. Chiar un hiatus a survenit la un moment dat, de aproape o jumătate de secol, timp în care monografiile sătești erau întocmite sporadic, ieșind din sfera interesului major al cercetării științifice.

Proiectul marelui nostru înaintaș poate fi reluat spre adâncirea cercetărilor locale, pentru o mai temeinică înțelegere a fenomenului general, ce nu poate fi realizată fără cunoașterea fenomenului local. Recenta lucrare a profesorului dr. Aurelian Bondrea, "Sociologia culturii" vine cu modelări contemporane pentru substanța științifică și culturală cerută de cercetă-

rea sociologică, trimițând în același timp la precursori precum Ion Ionescu de la Brad, cu întâia monografie de sat clădită pe suport cultural, istoric, economic. Este un îndemn, această lucrare, nu numai pentru Fundația "România de Măine", cu Universitatea "Spiru Haret", ci și pentru toți cei care au în preocupări verigi ale sociologiei, precum cercetări specifice economice, culturale, demografice și, nu în ultimul rând, istorice.

Monografia satului românesc a început să redevină o preocupare prin mijlocirea unor profesori și cercetători din domeniul istoriei. Aceștia au reluat îndemnul lui D. Gusti, întrucâtva cantonându-l la monografia istorică, în care celelalte elemente sociologice se găseseră doar punctate. Studenți și profesori candidați la gradul I au fost îndrumați, în număr crescând, să întocmească monografia din propriul sat, tinând astfel seama și de o anumită afinitate "locală". În locul unor teme mult prea repetate, despre politica externă a României, despre criza economică, despre o dictatură sau alta, despre un război sau altul, despre un voievod sau altul, scrise pe urmele cărților editate, tratatelor, culegerilor de documente publicate, candidații au început să fie solicitați a realiza cu adevărat o muncă de cercetare; firește, cu lacune și imperfecțiuni debutului, dar cu finalități și satisfacții reale. Asemenea cercetări monografice sunt, în fapt, microistorii care au ca dominante vechimea, continuitatea, similitudinile, din antichitate până în contemporaneitate, la un popor cu aceleași valori socio-istorice prezente din nordul moldav până în sudul muntean și vestul transilvan. Zeci de monografii ale satelor încep prin atestarea de vestigii chiar neolitice, aflate în raza comunei respective. Sunt impresiionante sublinierile din monografiile satelor Prahovei, Făgărașului, Vălcii, Romanului, Argeșului, Ialomiței, Doljului, în care se consem-

nează prezența, cu trei, patru, cinci mii de ani în urmă, a unor comunități omenești, cu străvechi culturi, precum Vădastra, Tei, Cucuteni și altele, ca și antice obiecte de gospodărie și de cult, din fier, bronz, întâlnite și în satele dunărene și în cele subcarpatice. Lumea tragică și apoi dăcică este întâlnită în toate monografiile locale, marcând absolut toate vestigiile românești. De aceea monografia sătească, în care se regăsește continuitatea de viațire, creație, civilizație a poporului român, este o istorie în mic a țării întregi. Nu numai numele de cetăți medievale în unele sate, dar și resturile de bordeie, cu unele agricole și de gospodărie din satul evului de mijloc se dezvăluie în monografiile comunale. Bisericiile, mănăstirile, cimitirele sunt printre cele mai relevante mărturii pentru așezările care gravitau în jurul lăcașurilor de rugă. Cu secolul al XVIII-lea, încep să apară și alte altare ale satului românesc - școlile. În aproape toate aceste monografii, școala se află alături de biserică, alcătuiră redută rezistenței ca neam împotriva atâtor primejdii și vicisitudini ce cresc în secolele următoare.

Monografiile satelor au și o altă componentă importantă, aceea culturală, reprezentată deosebi prin folclor, prin cântul, versul, portul românilor, cu rădăcini străvechi și răsfărânger contemporane. Particularitățile etnografice ale unui sat din Mehedinți sau din Brașov grăiesc despre un liant de substrat care dă nota comună tuturor așezărilor ce au constituit obiectul monografiilor.

Strădania autorilor acestor micro-monografii istorice îndeamnă la mai complexe cercetări interdisciplinare, realizate de echipe mixte de sociologi, istorici, economiști, psihologi, etnografi, preoți spre a se dezvolta o sistematică activitate de întocmire a monografiilor tuturor satelor din România.

Toate universitățile care au în profilurile lor facultăți de sociologie, pictură, psihologie, economie, filologie, filozofie pot, prin profesorii lor, să solicite studenților întocmirea lucrărilor de stat pe profilul monografiilor locale; ele pot fi restrânse la etape sau domenii, pot avea accente istorice sau etnografice, predominări economice sau demografice. Important este să se înnoapă o activitate concertată.

Cu gândul la deschiderile date de către Dimitrie Gusti pentru studierea monografică a satului românesc, este îndreptățit un apel către intelectualii din toate județele țării, spre a se asocia și întocmi monografia fiecărei așezări, care să poată fi regăsită la primăria sau școala satului, ogîndă a vechimii, hărniciei, devenirii străbunilor și contemporanilor. Vor fi, acești intelectuali, binecuvântați de urmași și vor lăsa faptă de cultură, mai mult decât utilă, cu ogor rodnic pentru România de mâine.

■ Prof. dr. docent
Titu GEORGESCU

NOTE * INFORMAȚII * ATITUDINI

**1994 - ANUL
INTERNAȚIONAL
AL FAMILIEI**

Un semn distinctiv al creșterii preocupărilor, al grijii pe plan mondial față de ocrotirea și, de ce nu, consolidarea familiei îl reprezintă tocmai declararea anului 1994 drept ANUL INTERNAȚIONAL AL FAMILIEI.

O Hotărâre înțeleaptă și lucidă adoptată de Adunarea Generală ONU, impusă poate și de fenomenele socio-demografice caracteristice acestei perioade, și, mai ales, de impactul lor dramatic care fac tot mai vulnerabilă această entitate socio-umană care este familia.

În concordanță cu această Hotărâre au fost concepute și au loc acțiuni și manifestări de mare amploare pe plan mondial, care, în țara noastră, au debutat prin constituirea unui comitet de organizare, având deja loc în mod succesiv **dezbatere** vizând strategiile naționale în acest domeniu, opțiunile de creștere a rolului familiei în structurarea noii societăți civile, în procesul instructiv-educțional al tinerilor generații, modalitățile de asigurare a viabilității familiei în perspectivă. Între măsurile concrete întreprinse se înscrie și organizarea **centrelor teritoriale** (regionale) pentru sprijinirea familiilor și copiilor.

În acest context, ziua de 15 mai a.c. a fost declarată "ZIUA FAMILIEI ROMÂNE".

Evoluția stării demografice în perioada de tranziție nu reprezintă, din nefericire, un semn că impactul său este benefic, schimbările negative care au avut loc în acest domeniu - șomajul, criza acută de locuințe, asistența me-

dicală precară - nefiind decât reflexul contextului social și economic în care se află societatea românească. La scăderea natalității se adaugă și mortalitatea populației, care după 1992 a înregistrat o creștere ce nu va putea fi contracarată decât prin redresarea situației economico-sociale.

Degradarea galopantă a nivelului de trai, discrepanțele tot mai mari între nevoile populației, mai ales cele ale categoriilor defavorizate, între care familiile cu copii mulți, și gradul de acoperire a lor generează fenomene de subnutriție, stări conflictuale, făcând dificilă menținerea nealte-

rată a fondului biologic al ființei umane. Iluziile create de întocmirea bugetului de familie (cine mai amintește de el?), de mult afișată grijă față de așa zisul coș zilnic s-au spulberat cu desăvârșire și ele.

Așa încât eventualul bilanț prilejuit de Ziua Familiei Române nu va fi prea optimist și el va contura poate doar actuala fizionomie demografică ce pledează, incontestabil, pentru o politică realistă și coerentă de ocrotire sub toate aspectele a familiei, pentru adoptarea unei viziuni moderne asupra rostului ei în dănuirea poporului.

■ Adela DEAC



Ipostaze de primăvară

QUO VADIS REFORMA?

ÎMPRUMUTURILE EXTERNE ÎNTRE VIRTUȚI ȘI SERVITUȚI

Ca urmare a influenței unor factori interni și externi, balanța de plăți externe a României a înregistrat în ultimii patru ani un deficit în continuă creștere. Astfel, datorita externă a României a crescut de la 211 mil. \$ SUA în anul 1990 la 2354 mil. \$ SUA în anul 1992 și 3334 mil. \$ la sfârșitul anului 1993, tendință care, dacă va continua în același ritm, într-un termen relativ scurt va conduce la refacerea datoriei externe pe care România a avut-o la începutul anilor '80, cu deosebirea că volumul PIB va fi de dimensiuni comparativ mai reduse. Din totalul datoriei externe în decembrie 1993, 2362 mil. \$ reprezentau datoria publică, 729 mil. \$ datoria publică garantată și 243 mil. \$ datoria sectorului privat.

Creditele angajate (de stat - 70% și agenți economici - 30%) sunt purtătoare de dobânzi, comisioane și alte speze bancare ce conduc la majorarea datoriei externe cu peste 50% în comparație cu volumul creditelor contractate. Ținând seama de experiența internațională, specialiștii apreciază că, pe termen mediu și lung, ponderea datoriei publice în PIB n-ar trebui să depășească un prag critic de 60%, în prezent, această pondere fiind mai scăzută în țara noastră.

De altfel, se profilează clar tendința de creștere în continuare a datoriei externe a României. Instituții financiare internaționale de prestigiu estimează că, până în anul 2000, aceasta va ajunge aproximativ la 10 mld. \$ SUA. Cât din această sumă vor reprezenta creditele și cât dobânzi și alte speze este greu de prevăzut.

Principalele surse de acoperire a datoriei externe sunt: a) volumul încasărilor din exporturile de bunuri și servicii și b) împrumuturile externe.

Fără a ne referi la problema creșterii exporturilor ca factor de redresare a economiei (evident, nu se are în vedere creșterea de paupertate sau înmizerare - immiseration growth), vom aborda importanța și rolul celei de a doua surse, prin prisma posibilităților sale virtuții și servituții.

Politica recurgerii la împrumuturi externe apare adesea ca unica alternativă pentru România ținând seama, pe de o parte, de mărirea volumului plăților externe scadente în viitor și de nevoia de credite externe pentru restructurarea economică. În multe situații factorii de decizie consideră că importanța este să avem de unde împrumuta, condițiile acordării creditelor și surselor de rambursare deocamdată reprezentând o preocupare secundară sau total ignorată. Fundamentările incorecte și insuficiente, ca și datele de eficiență supraevaluate care stau la baza solicitării și obținerii de împrumuturi externe, în ideea de a-l "păcăli" pe creditorul extern, reprezintă un exercițiu facil și dăunător, echivalent cu "a-ți fura singur căciula", toată lumea știind că "promettre c'est noble" și mai puțin că "tenir c'est bourgeois".

Fără îndoială, în virtutea unor potențiale avantaje mutuale, împrumuturile externe pot constitui un factor de propulsare a activității economice și de însănoșire a diferitelor sectoare ale economiei naționale, în condițiile în care acestea sunt utilizate pentru: a) investiții în dezvoltări, perfecționări tehnologice, structurale și manageriale ale diferitelor activități cu efect nemijlocit și concret asupra reducerii costurilor de producție, creșterii rentabilității în general și a capacității concurențiale interne și externe; b) importuri vitale pentru economie și societate în general; c) dezvoltarea pieței interne, a infrastructurii,

creșterea gradului de ocupare a forței de muncă și implicit al calificării profesionale; d) substituția anumitor categorii de importuri; e) integrarea complementară și eficientă a agenților economici din România în structuri funcționale pe plan european și internațional.

Substanțializarea și potențarea virtuților împrumuturilor externe pot fi realizate prin politici compatibile, consistente și convergente cu obiectivele strategiei tranziției la economia de piață și cu interesele naționale ale României.

Subliniem încă o dată că împrumuturile externe reprezintă o sursă de prosperitate numai pentru bunii întreprinzători cărora le facilitează accesul pe noi piețe, la noi tehnologii, produse și servicii calitativ superioare. Dar împrumuturile externe pot deveni și o servitute atunci când destinațiile lor sunt ineficiente sau nu se urmărește, ca regulă generală (excepțiile justificate obiectiv fiind admise), respectarea principiului rambursării împrumutului extern de către utilizatorul însuși. Apare astfel evident că, în viitor, nu se mai poate accepta ca datoria externă a României să crească rapid, iar producția de bunuri și servicii să stagneze sau chiar să scadă. O astfel de evoluție la nivel macroeconomic generează declinul de bonitate și credibilitate, precum și proporții împovăraătoare ale ratelor și dobânzilor scadente.

Opinia potrivit căreia este bine să avem o datorie externă cât mai mare, întrucât o astfel de politică se promovează și în unele țări dezvoltate sau cu economia în tranziție, cărora nu le merge prea rău, de la bun început ni se pare dăunătoare deoarece: a) se bazează pe experiențele care nu se potrivesc cazului economiei românești, copierea lor fiind extrem de periculoasă; b) mizează adesea pe o eventuală scutire parțială a unor împrumuturi (situație de excepție); c) are o reprezentare superficială referitoare la eficiența economico-socială a creditului extern.

Pe de altă parte, politica generală de liberalizare a schimburilor externe

și înlăturarea monopolului asupra comerțului exterior și relațiilor valutare nu înseamnă un "laissez faire" atotcuprinzător care să permită importuri concurențiale cu efect nociv pentru produsele naționale. Când piața internă oferă în lei o serie de produse și tehnologii autohtone (uneori egale sau chiar superioare celor din import) este de preferat achiziționarea acestora de pe piața respectivă, evitându-se, pe de o parte, cheltuirea de valută provenită inclusiv din împrumuturile externe și, pe de altă, stimulându-se oferta internă. Exemplele cunoscute de importuri de grâu, zahăr, lână, ulei, cartofi, produse textile sau tehnologice, în condițiile în care acestea se puteau procura de pe piața internă, constituie un caz alarmant al situației de cheltuire ineficientă a valutei țării realizate și prin contractarea de credite externe. Tot nefondată ni se pare și opinia după care creșterea datoriei externe, și implicit a împrumuturilor în țara noastră, se justifică prin volumul scăzut, total și per capita al acesteia în România, comparativ cu alte țări care au "recorduri" în domeniul respectiv.

Disiparea împrumuturilor către mulți utilizatori interni prezintă de asemenea riscul necorelărilor și al creșterii pe neobservate a datoriei care, fie ele și fragmentare, fărâmițate, la scadență se pot teză nefavorabil în manieră multiplicativă și nu aditivă. Devalorizarea monedei naționale, dincolo de anumite limite care pot fi benefice pe perioade limitate, acționează de asemenea ca factor nefavorabil în materie de rambursare a împrumuturilor externe, mărindu-le partea de servitute. Dar despre consecințele devvalorizării monedei naționale, date fiind implicațiile lor economice și sociale complexe, ne vom ocupa într-un articol viitor.

■ Prof. dr. Gheorghe ZAMAN, director al Institutului de Economie Națională

TRANZIȚIA și ocuparea populației apte de muncă

Economia de piață este inseparabilă de ocuparea mâinii de lucru; siguranța și stabilitatea în muncă favorizează funcționarea normală a economiei, după cum șomajul și insecuritatea sancționează, uneori violent, folosirea resurselor alocate, structurile de echilibru, în ansamblu lor. Orice eroare de decizie pe piața muncii afectează, într-o măsură sau alta, funcționalitatea globală.

Pe piața muncii, la fel ca pe piața oricărui alt factor de producție, se confruntă purtătorii ofertei cu purtătorii cererii, au loc negocieri, se formează prețul muncii etc.; jocul de piață pune în relief, de fiecare dată, concordanța sau nonconcordanța dintre forța de muncă cerută și cea oferită; concurența, ca examen al piețelor, în general, selectează și ierarhizează competențele profesionale, stimulează progresul economic.

În actuala etapă, în țara noastră, interesul celor apti de muncă pentru angajare salarială are ca determinare **constrângerea de venit** (sau bu-

cluzia că, în România, numărul locurilor de muncă vacante a fost în ultimii ani, cu mult mai mic decât numărul șomerilor, ceea ce a accentuat fenomenul de subutilizare. Astfel, numărul de locuri de muncă vacante, pe ansamblul economiei, a fost: 5000 - în anul 1991, revenind 26,2 șomeri pe un loc vacant; 3000 - în anul 1992, revenind peste 300 de șomeri pe un loc vacant; 4669 - în anul 1994 (luna martie), în condițiile în care totalul șomerilor era de circa 1,3 milioane persoane, ceea ce înseamnă peste 278 de șomeri pe un loc vacant. Rata șomajului a fost, după cum urmează: 3,0% - în anul 1991, 8,4% - în anul 1992, 10,2% - în anul 1993 și 11,3% - în martie 1994.

Accentuarea șomajului este legată, în mare parte, de ceea ce se numește **constrângere de rentabilitate**; multe întreprinderi sunt orientate spre comprimarea ocupării de forță de muncă și reducerea costurilor. În plus, variațiile nivelului general al prețurilor și procesul inflaționist din economia românească actuală atrag după sine și revendicări salariale, care duc la creșterea costului salarial, la limitarea angajărilor din partea agenților economici și implicații în domeniul ocupării. Continuarea activității economice este condiționată, desigur, de desfacerea mărfurilor, de recuperare a costurilor și obținerea de profit. Criteriul de rentabilitate, de eficiență, în cadrul pieței concurențiale selectează activitățile, ducând la menținerea în afaceri sau, dimpotrivă, la abandonarea lor.

Faptul că, în prezent, unele întreprinderi n-au clienți-cumpărători, nu-și pot desfășura mărfurile și nu dispun de veniturile necesare plății salariilor și continuării normale a producției, determină fluctuații violente ale ocupării, concedieri de personal. Falimentul firmei sau întreprinderii trebuie să reprezinte o situație extremă, la care se poate ajunge numai după epuizarea tuturor posibilităților de redresare.

Suportul real al ocupării mâinii de lucru îl constituie activitatea economică, ale cărei extindere și restructurare au un puternic impact asupra cererii de forță de muncă. De aceea, mai ales pe termen lung, **relansarea investițiilor** reprezintă **calea sigură de învioreare a economiei**, de extindere a producției și, o dată cu aceasta, de creștere a gradului de ocupare a populației apte de muncă. Evident, nu pot fi pierdute din vedere așa-numitele **investiții de randament**, menite să sporească productivitatea factorilor de producție, să reducă necesarul de forță de muncă pe unitatea de produs și să asigure obținerea volumului de producție dat cu cheltuieli cât mai mici posibil.

În cadrul deciziilor individuale, motivate de profit, din partea întreprinderilor, este esențială preocuparea lor pentru producerea de bunuri materiale și servicii la nivelul performanțelor mondiale, pen-

tru atragerea cumpărătorilor atât pe piața internă, cât și pe piața externă. În același timp, în rezolvarea problemelor economice, este necesară, din partea statului, o anumită **politică de protecție a unităților autohtone, a producției naționale**, prin restricții tarifare și netarifare la importul unor mărfuri. S-ar putea, astfel, evita situațiile cu totul anormale și dăunătoare mersului economiei noastre naționale, legate și de corupție, în care, de exemplu, "noi avem zahăr, dar importăm zahăr" sau "noi avem grâu, dar importăm grâu", în care nevederea mărfurilor proprii duce la disfuncționalități în economie, la concedieri masive de lucrători, la instabilitate în veniturii, la scăderea nivelului de trai, la accentuarea conflictelor sociale etc. Ținând seama de teoria avantajului economic comparativ, trebuie să importăm acele bunuri pe care nu le avem în interior sau a căror producere este mai costisitoare decât importul din alte țări. Relațiile cu partenerii străini presupun, și trebuie să presupună, **profitabilitate reciprocă**; în nici un caz, ele nu trebuie să însemne facilitarea desfacerii mărfurilor agenților economici din alte țări în condițiile agravării problemelor noastre.

Desigur, ocuparea populației apte de muncă este o problemă de complexitate deosebită; rezolvarea ei depinde nu numai de deciziile macroeconomice, ci și de cele microeconomice, nu numai de politici guvernamentale centrale, ci și de cele ale administrațiilor locale, nu numai pe termen scurt, ci și pe termen lung, fiind uneori însoțită de mari costuri sociale etc.

În anii următori, în țara noastră, se va accentua presiunea ofertei de forță de muncă, în condițiile în care, pe de o parte, va crește numărul de absolvenți ai diferitelor forme de instruire profesională, ca și numărul persoanelor ce trec din activități casnice pe piața muncii, și va avea loc mărirea vârstei de pensionare, iar pe de altă parte, numărul locurilor de muncă ce se vor crea va fi mai mic decât cel al locurilor de muncă desființate etc. Desigur, în cadrul restructurărilor ce au loc, își face apariția și procesul de reagrizare a populației ocupate: ponderea populației ocupate în agricultură era de 32,1 în anul 1992, față de 27,5% în anul 1989.

Ocuparea mâinii de lucru presupune și eliminarea discordanței între nivelul de calificare a lucrătorilor și posturile de muncă respective, ajustări calitative între oferta de muncă și cererea de muncă. Este vorba, de fapt, de evitarea situației în care, pe de o parte, există șomaj de inadaptare și, pe de altă parte, există penurie de forță de muncă, în unele sectoare. Învățământul îndeplinește un deosebit rol în "producerea" de forță de muncă, cu o "bătăie lungă", corespunzător cererii de muncă, în continuă schimbare.

■ Prof. dr. Constantin ENACHE



Ipostaze de primăvară

Datele statistice conduc la con-

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

Ca o coloană de lumină...



LUCIAN BLAGA

Lucian Blaga (9 mai 1895 - 6 mai 1961) - al noulea copil "și cel din urmă" al preotului ortodox Isidor Blaga, vârstar al unui arbore genealogic, cu rădăcini înfipse în secolul al XVIII-lea, și al Anei Moga - colaboratoare dintr-o familie de români întoarsă din Macedonia pe la sfârșitul veacului al XVII-lea, care "a dat neamului mai mulți preoți și un episcop" - este creatorul celui dintâi sistem filosofic românesc de mărime europeană (și universală), care a cunoscut succese (recunoașteri sociale publice) și eșecuri de mare intensitate, răspândire și durată, îmbinate unele cu altele sau urmând unele pe altele, concretizate în succese de tip exploziv, creșteri semnificative, descreșteri răsunătoare, recreșteri, descreșteri semnificative și recunoașteri-reconsiderări (succese postume). Volumele *Poezele luminii și Pietre pentru templul meu*, tipărite în 1919, au reprezentat, după observațiile unor personalități ale vremii (Nicolae Iorga, Ion Agârbiceanu, Alexandru Vlahuță, Sextil Pușcariu) un dar pe care Transilvania l-a făcut României cu prilejul Marii Uniri. În 1921, Academia Română i-a decernat premiul Adamachi pentru *Poezele luminii și Pietre pentru templul meu*, iar Societatea Scriitorilor Români l-a ales membru activ la 1 iulie 1921. Din 1921 până în 1936, când a fost ales membru al Academiei Române (doar cu o minimă majoritate de voturi, în urma a trei ședințe furtunoase, în care Nicolae Iorga și Constantin Rădulescu-Motru au votat "împotriva", fiindcă nu înțelegeau spiritul modern al poeziei lui Lucian Blaga), i s-a tipărit 21 de volume (poezie, proză teatrală, filosofie). În 1938, Vasile Băncilă a tipărit prima mare monografie românească despre Lucian Blaga, în care l-a caracterizat ca "energie românească", iar șase ani mai târziu, în 1944, Ovidiu Drimba și-a tipărit teza de doctorat *Filosofia lui Blaga*, în care urmărea, în chip programatic, tezele fundamentale din studiile cuprinse ulterior în primele trei trilogii. Succesele amintite (și altele neamintite) au fost întretăiate de numeroase eșecuri. Atacurile criticii teologale și ale unor cercuri clericali, începute în 1932 printr-o scrisoare deschisă "adresată d-lui

Lucian Blaga", în care Paul Costin-Deleanu socotea, printr-o interpretare personală, că Eonul dogmatic (1931) reprezintă o "înfurcare originală a Cerului și un moment de contrazicere a lui Dumnezeu însuși", se țin lanț timp de 10 ani prin idei asemănătoare, rostite în diverse publicații de N. Terchiță, Grigore T. Marcu, Petru P. Ionescu, Irineu Mihălcescu și alții, și culminează, în 1942, prin volumul *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și față de ortodoxie*, în care profesorul teolog ortodox Dumitru Stăniloae, adunându-și articolele și studiile mai vechi, în care argumentase delimitarea lui Lucian Blaga de dogmele creștinismului, precizează că "Dl. Blaga procedează cu religia ca un ul care sugrumă pe cineva spunându-i cuvinte de mângâiere".

Or, Lucian Blaga nu discută religia în termeni teologici, ci din punctul de vedere al filosofiei culturii sistemului lui. În sistemul lui Lucian Blaga, "religia circumscrie, în oricare din variantele ei, capacitatea de autototalizare sau de auto-depășire a ființei umane în relație ideală cu toată existența, dar mai ales în relație ideală cu ultimele elemente sau coordonate ale misterului existențial în genere, pe cari omul și le revelează sau și le socotea revelate prin plâsmuirii de natură stilistică".

Nimeni și nimic nu-l puteau obliga pe Lucian Blaga să analizeze religia decât în marginile sistemului său filosofic. Cât privește creștinismul și bisericile creștine principale (romano-catolice, protestante și ortodoxe), analizele critice față de primele două și atitudinea sa favorabilă bisericilor ortodoxe din Spațiul mioritic, captoarele *Spiritualități bipolare, Transcendentul care coboară și Perspectiva sofianică a realității*, sunt, din punctul de vedere al filosofiei culturii (și din punctul de vedere al Sociologiei) mai presus decât orice critică teologică. Ele erau cunoscute în 1942 distinsului teolog Dumitru Stăniloae, dar nu le amintește deloc în cartea sa.

Antiortodoxismului (real sau nascocit), anticreștinismului, intuiționismului, ficționalismului, vitalismului și fenomenologismului de care fusese învinovățit Lucian Blaga, Lucian Blaga le-a adăugat, în

1945, misticismul, agnosticismul, antiraționalismul, primitivismul și obscurantismul "fără etichetă națională". "Filosofia sa - spune Luceștiu Pătrășcanu - are un fond mistic și cuprinde un element primitiv, cu rădăcini înfipse nu în etnicismul nostru, ci în ceea ce are sufletul țărânilor români rămășițe primare, superstiții și obscurantism".

A urmat o critică negativă și negativistă a filosofiei lui Lucian Blaga, cuprinsă între anii 1946 - 1968/1970, în care argumentele împotriva sistemului lui erau scoase din pământ, din piatră seacă și se nimereau cu obiectul criticii ca nuca-n perete.

În coordonatele acestei "critici" urmează descreșteri în curba succesuală a operei lui Lucian Blaga, până prin 1948 - 1949, completate cu darea afară din învățământul superior (1948) și excluderea din Academia Română (1949), fiind numit (1 iunie 1951) bibliotecar la Biblioteca Academiei, Filiala Cluj, care își avea sediul în Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, unde a alcătuit 10000 (zece mii) de fișe, timp care ar fi putut fi folosit altfel dacă lumea prin care a trecut, după 1948, n-ar fi pus pe el stigmatul epocii.

Internat, la 30 noiembrie 1960, în Clinica Medicală I din Cluj, pentru o boală a "coloanei vertebrale", Lucian Blaga a murit la 6 mai 1961, după 158 de zile de spitalizare, cu diagnosticul anatomic-patologic de "cancerul pulmonar cu metastaze".

În 1962, George Ivașcu a spart, întrucâtva, complotul denigrării urzit în jurul operei lui Lucian Blaga, îngrijind volumul *Poezii de Lucian Blaga*. În 1963, N. Tertulian a încercat o reevaluare (palidă) a poeziei și filosofiei lui Lucian Blaga, dar concluzia că, în domeniile filosofiei, coloana vertebrală a sistemului o reprezintă **antiumanismul**, este complet nefondată. Ov. S. Crohmălniceanu găsea, în 1963, multe elemente pozitive în poeziile lui Lucian Blaga, dar nu se sfa să tragă concluzia că opera nu se salvează, în întregime, "de la ruinele lumii de ieri". Un pas hotărâtor în interpretarea filosofiei lui Lucian Blaga l-a făcut Dumitru Ghișe. În *Cuvânt înainte la Trilogia culturii* (republicată în 1969), Dumitru Ghișe dovedea că filosofia lui Lucian Blaga este o "filosofie mântită de o intenționalitate plină de noblețe și demnitate umană, căutătoare și descoperitoare a **misterelor lumii**".

Împotriva mistificărilor strecurate în cercetarea operei lui Lucian Blaga de-a lungul vremii a reacționat și Al. Tănase. Acest împătimit al filosofiei culturii a argumentat în *Introducere în filosofia culturii* (1968) **umanismul integral** al sistemului și a demonstrat în 1977, în lucrarea *Lucian Blaga - filosoful poet, poetul filosof*, că între crezul filosofic și crezul poetic există o osmoză originală.

Cu șapte ani mai înainte, Dumitru Micu socotea în volumul *Estetica lui Lucian Blaga* (1970) că uriașul de la Lanțrăm e singurul filosof român care a creat un sistem propriu. "El a creat un sistem filosofic într-un secol când asemenea ambiții au ajuns a fi considerate ca aparținând unor etape trecute ale istoriei gândirii".

În Facultatea de Filosofie a Universității București s-au ținut, anual, între 1974 - 1989, ca în nici o altă facultate de filosofie din România, câte 20-24 ore despre filosofia lui Lucian Blaga, datorită profesorului Gh. Al. Cazan, titularul cursului de *Istoria filosofiei românești*, care a socotit, în cunoștință de cauză, că absolvenții unei facultăți românești

de filosofie, înainte de a recunoaște sau de a nu recunoaște meritele și ne-meritele filosofiei lui Lucian Blaga, sunt dator să o citească și să o cunoască și numai apoi să o respingă sau să o recunoască.

După anul 1980, opera lui Lucian Blaga a reintrat în actualitate. A început munca masivă de retipărire a operei, în întregime și fără nici o "retușare". Faima meritelor (filosofice, metodologice, poetice, teatrale, eseistice) este, în operele scrise despre el după 1980, o recompensă greu contestabilă. În obținerea aces-

tei recompense s-au regăsit și s-au recunoscut, pe lângă opinia publică organizată și pe lângă mijloacele de informare în masă, scriitorii, critici, ziaristi, poeți, filosofi, psihologi, logicieni, sociologi, educatori, care au reconstituit, prin cercetările lor, prestigiul pus alte dăți sub semnul negației sau al neglijenței. Acum, opera lui Lucian Blaga străbate teritoriile românești ca o **coloană de lumină**.

■ Ion Mihail POPESCU

TUDOR VIANU
Rigoare științifică
și demnitate

Se împlinesc la 21 mai treizeci de ani de la moartea lui Tudor Vianu. Dispariția sa a lăsat un gol considerabil în cultura noastră, iar pentru cei ce l-au cunoscut îndeaproape a fost o pierdere ireparabilă.

Primele mele amintiri despre el se leagă nemijlocit de anii studenției. Pe atunci conferențiar la catedra de estetică a Facultății de Litere și Filosofie din București, Tudor Vianu întruhipa pentru noi tipul desăvârșit al universitarului. Cursurile și seminariile sale - consacrate esteticii generale, filosofiei culturii și stilisticii literare - erau tot atâtea cercetări profund originale, care se transformau, an de an, în lucrări publicate. Nimeni nu știa ca el, cu modestie și cu o pasiune controlată, să trezească interesul auditoriului pentru o operă, un autor, o idee, o școală, un stil, o epocă. Profesorul nostru opera cu mijloace aparent simple: era suficient să intre în sala de curs, să se așeze la catedră și să înceapă să vorbească pentru a ne cuceri fără drept de apel. Expunerea sa, impregnată de o retorică subtilă și de acele repetări pedagogice care ne făceau să reținem mai bine esențialul, logica și expresivitatea argumentării, slujite de o voce cu inflexiuni baritonale, ne mențineau într-o stare de încordare și de eferveșcență intelectuală. Finalul prelegerilor sale era poate lucrul cel mai frumos, cel mai emoționant, când, cu glas scăzut - ceea ce ne făcea parcă să fim și mai atenți - Tudor Vianu își încheia expunerea printr-un "acord minor", formulând ca pentru sine însuși o întrebare, la care nu dădea răspuns și la care ne incita să ne gândim până la lecția următoare... În vreme ce mulți dintre dascălii noștri își terminau expunerea cu surle și tobe într-o atmosferă generală de atenție scăzută, Vianu folosea o metodă contrarie, potențând interesul auditoriului prin formularea dilematică pe care o arunca la urmă în mod discret. Trebuie - îmi mărturisesc el mai târziu cu o lumină jucăușă în privire - trebuie să știi să termini totdeauna "în coadă de rândunică"... Vraja lua astfel sfârșit aproape pe neașteptate. Leșeam din sală epuizați și fericiți, după o oră în care harul său acționase din plin. Profesorul Vianu ne apărea ca un ideal plămădit din rațiune și sensibilitate, din rigoare științifică, din omnie, bună cuviință și demnitate.

De statură mijlocie, Tudor Vianu devenise, după vârsta de patruzeci de ani, destul de corpulent, dar mersul său sigur și cumpătat și, mai cu seamă, ținuta mândră a capului îl făceau să pară mai înalt

decât era în realitate. Ceea ce izbea în primul rând la el era frumusețea ochilor și noblețea generală a chipului. Tudor Vianu avea privirea inteligentă, caldă și anxioasă a câprioarelor, iar trăsăturile sale, fin și precis conturate, aminteau de seninătatea gravă a statuilor antice. Înfrățirea sa, întotdeauna foarte îngrijită, însoțită de o eleganță vestimentară discretă și de bun gust, confirmau frumusețea și echilibrul personalității sale. Glasul cu armonici bogate era și el instrumentul perfect adaptat unei gândiri de o mare mobilitate, care mergea de la discursul academic la colocvialitatea cea mai familiară. Inteligența vie și profundă se îmbina cu un umor malițios, ceea ce-i îngăduia adesea să surprindă și să disece anomalii, greșelile, ridicolul, grotescul. Îi plăcea să dea o explicație filosofică, estetică sau morală faptului celui mai neînsemnat în aparență. O făcea cu o gravitate așezată, ba chiar, pe măsură ce interlocutorul său se arăta surprins de un asemenea exercițiu, el își amplifică argumentarea cu un surâs amuzat. Abia într-un târziu puteai să deslușești cât era joc în vorbele sale și cât era plăcere a analizei. Tudor Vianu era o fire jovială hrănită de neliniști și de melancolie. Generos și uman, avea o probitate intelectuală și morală care era pentru el o exigență absolută, fără nimic pedant sau dogmatic. De la prieteni aștepta aceeași sinceritate, aceeași afecțiune și gentilețe pe care el însuși înțelegea să li le dăruiască. Dojana sa, totdeauna severă și dreaptă, era cu atât mai gravă pentru cel monstrat cu cât venea din partea unui om de o autentică blîndețe.

Existența sa, ca și întreaga sa operă au fost construite în jurul unui **homo faber**, membru conștient și activ al societății, producător de bunuri materiale și spirituale, dispensator al adevărului, binelui și frumosului. Lumea cea veche, în care cunoscuse multă vreme discriminări și vexațiuni, îl făcuse să fie însetat de dreptate socială. Își clădise sistemul filosofic și estetic pe un adevărat cult al muncii, care trebuia să se exercite în spațiul valorilor naționale și să le confere o semnificație nouă pentru un număr mereu sporit de cetățeni, membri ai aceleași națiuni și călăuziți de același ideal umanist. Format cu precădere la școala filosofiei idealiste germane, Tudor Vianu a evoluat greu: adeviziunea sa la marxism a fost lentă, dar a crescut treptat, dinlăuntru minții și sufletului, cu o autenticitate mai rar întâlnită la intelectualii din generația sa. Profesorul Vianu nu a



Încetat nici o clipă să se conceapă, cu o sinceritate totală, ca cetățean al acestei țări, profund ancorat în realitățile și preferențele ei sociale, politice și morale. Menirea sa

majoră era să formeze tinerele generații în cultul valorilor spirituale și culturale românești pe care, cu o măiestrie rămasă poartă unică în viața noastră universitară, a știut

să le decanteze din contextul civilizațiilor altor popoare. Stă măturie în această privință întreaga sa operă de estetician, de filosof al culturii și de comparatist, de la Poezia lui Eminescu (1930) și Estetica (1934-1936) la Arta prozatorilor români (1941) sau la numeroasele studii de stilistică, de literatură română și universală din ultimele decenii de viață. Nimeni în Universitatea noastră, cu excepția poate a lui Iorga și Călinescu, nu a avut un orizont de cultură mai larg decât Tudor Vianu; puțini au reușit să dea mai bine decât el o sinteză a culturilor europene.

Participarea sa la diplomația culturală, îndeosebi în foruri internaționale ca UNESCO, a slujit, în ultima parte a vieții, același imperativ patriotic. Tudor Vianu și-a iubit țara mai presus de orice, cu luciditatea critică a unui spirit elevat, deschis dialogului cu lumea și fidel ogorului pe care muncea. Patriotismul său se situa la antipodul naționalismului șovin. Ceea ce posteritatea va reține tot mai mult din personalitatea lui Tudor Vianu va fi fără îndoială o lecție exemplară de dăruire de sine, de umanism și de iubire de țară, de cult al frumosului și al muncii.

■ Valentin LIPATTI

SPIRIT UNIVERSITAR SUPERIOR

La 21 Mai 1964 a murit Tudor Vianu! Ca fost student al său și apoi asistent la Catedra lui de Literatură universală, am avut atunci senzația că odată cu el au murit parcă mai mulți oameni: un profesor strălucit, un orator distins, un poet sensibil, un savant istoric literar și estetician, un luptător pentru prestigiul culturii românești.

Opera lui Tudor Vianu reprezintă una din cele mai luminoase strădanii care au strădat cerul culturii noastre vreme de peste patru decenii. Reprezintă un efort statornic de nobilă intelectualitate, de cultură autentică și de exemplară hărnicie, începută sub semnul unei epoci frământate și contradictorii. "Am apărut pe lume - mărturisea Tudor Vianu, evocând drumul generației sale de cărțurari - într-o țară veche, plină de nedreptate. Dar ne-am deschis culturii celei mai înalte, pentru că în vechea orânduire, nedreaptă, s-au ivit oameni noi, spirite înalte și curate, care ne-au deschis ochii. Am avut profesori eminenți și scriitori admirabili. În mediul culturii noastre înaintate, am putut afla ce-i lipsește țării și ce trebuie să cucerim pentru ea. Dragostea noastră de țară a fost adeseori chinată ca toate iubirile mari (...). Am simțit nevoia să sistematizăm din nou întregul domeniu al culturii, să punem o piatră în fiecare punct al temeliei ei".

Poate de aceea preocupările lui Tudor Vianu s-au arătat variate și spiritul său a trecut prin domenii de obicei lipsite de comunicații. A publicat în anii tinereții versuri, nedispunând a cunoaște viața de scenă, în jurul lui Al. Macedonski, pe care mai târziu l-a editat și studiat cu dragoste; ediția în patru volume, îngrijită de Tudor Vianu, e primul monument, primul mare gest de reparație care i-a fost acordat postum poetului "blesțemat" al Noptilor.

În revista "Sburătorul", chiar din primii ani de apariție (1919-1921), unde colaborarea lui a fost asiduă, Eugen Lovinescu a întezărit în Tudor Vianu pe "criticul de mâine al literaturii române, unind în el cultură, sensibilitate literară, talent, seriozitate, probitate profesională și în deosebire de ceilalți

critici, mărginiți la pragmatism sau la istorie literară, posedând cunoștințe teoretice și posibilități de speculație estetică". Tudor Vianu a dat într-adevăr studii remarcabile despre Poezia lui Eminescu (1930) și Ion Barbu (1935), sau mici monografii închinată sculptorilor O. Han (1930) și C. Medrea. Însă vocația lui s-a precizat în altă direcție decât aceea pe care i-o prezicea Lovinescu. Mente sintetică, nutrită substanțial cu lecturi filozofice, "d. Vianu - îl caracteriza Pompiliu Constantinescu - e un iubitor de idei generale, chiar când își exercită curiozitatea intelectuală în domeniul criticii literare (...)."

Doctor în estetică la Universitatea din Tübingen cu o teză despre *Das Wartungsproblem in Schillers Poetik* (Problema valorificării în poezia lui Schiller), Tudor Vianu și-a închinat cea mai mare parte a activității sale problemelor de teorie a artei și culturii, pe care le-a tratat în numeroase lucrări, precum *Dualismul artei* (1925), *Fragmente moderne* (1925), *Conceptia raționalistă și istorică a culturii* (1929), *Arta și frumosul* (1931), *Arta actorului* (1932), *Idealul clasic al omului* (1934), *Estetica* (1934), *Studii de filozofie și estetică* (1939), *Filozofia culturii* (1944).

O recardare fericită a obișnuințelor de cercetare riguroasă și a sensibilității artistice a realizat Tudor Vianu în studiile sale de stilistică, ieșite dintr-un vechi interes pentru potențele expresive ale cuvântului. Dintre aceste studii de stilistică, *Arta prozatorilor români* (1941) rămâne, fără îndoială, o carte de o valoare excepțională. Urmărind - cum zice prefața - "dezvoltarea prozei literare românești, considerată în valorile ei stilistice și în procedeele ei de artă", lucrarea aceasta e un inventar al mijloacelor de expresie, căci autorul nu pierde din vedere relația dintre aceste mijloace și conținuturile exprimate. De asemenea, el studiază "prozatorii români nu numai în caracteristicile lor proprii, dar și în înlănțuirea lor, de-a lungul unui secol întreg, grupându-i după afinități și filiații". E un examen pătrunzător al prozei românești, de la Heliade Rădules-

cu la Camil Petrescu; dacă nu revendică titlul de istorie literară, în orice caz, servește ca un complement indispensabil al istoriilor literare existente.

După 23 August 1944 va fi ambasador la Belgrad. Cariera îi e amenințată, dar Tudor Vianu continuă să scrie *Despre stil și arta literară* (1953), sau despre *Arta metaforei* (1957), după cum n-a încetat să se preocupe de *Literatură universală și națională* (1956). Îngrijește ediții (*Opere de Al. Odobescu*, în 2 volume), traduce din Shakespeare (Iuliu Cezar, Antoniu și Cleopatra, Coriolan), din Goethe (*Poezie și adevăr*) sau tălmăcește monografiile despre Gogol și Ostrovski. Prefațează opere de mare renume, precum *Faust* al lui Goethe sau *Doamna Bovary* de Flaubert și ține excelente conferințe, unanim apreciate. Scrie mici dar originale monografii și studii despre Cervantes, Goethe, Schiller, Dostoievski, Tolstoi, ține cursuri de istoria literaturii universale. - remarcabil a fost cel despre ideea de geniu -, conduce elaburarea unor tratate științifice, îndrumă cu dăruire rară primii pași în știință și artă ai tineretului universitar. De aceea, a fost adânc îndurerat atunci când, prin 1951-52, câțiva netrebnici dintre studenții lui, lichele atunci, lichele acum, au început să-i facă șicane de pe poziții materialist-dialectice și istorice, lui, esteticianului idealist.

Era un mare om de mare omenie. Un umanist în toată puterea cuvântului. Un om pentru oameni care știa să ajute fără ca să înrobească. Știa să stimuleze pe cei tineri. Nu era nici risipitor, nici zgârcit cu aprecierile față de tinerii a căror seriozitate și muncă o aprecia.

Păstra măsura în toate. Odată, când am scris o recenzie în revista "Luceafărul", despre o carte a lui, mi-a mulțumit și a adăugat:

- Dar prea encomeastică...

Acum la treizeci de ani de la trecerea lui în altă lume, am și mai întărit convingerea că pentru o asemenea personalitate nici o apreciere nu-i prea encomeastică...

■ Ion Dodu BĂLAN

CU DRAGOSTE pentru valorile culturale ale poporului nostru

La 25 martie 1881, s-a născut la Sânnicolaul Mare, în Banatul românesc, Bela Bartok, personalitate proeminentă a muzicii din prima jumătate a secolului XX. Numele de Bela amintează pe cel al tatălui său, înscris în actele oficiale mai mult la indicația notarului, care aplica legea lui Apponyi de maghiarizare a numelor, încă înainte de 1907, decât la voința părinților - tatăl slovac, numele de Bartok fiind destul de frecvent în Slovacia, și mama germană, Paula Voit, amândoi de obârșie din zona Bratislava. Destinul studiului muzicii, tânărul Bartok se înscrie la Conservatorul din Budapesta, mai puțin costisitor decât cel vienez, apoi la cursurile de la Academia de muzică. La absolvirea Conservatorului, în anul 1903, Bartok trăiește o perioadă de mari frământări și căutări în domeniul compoziției muzicale, până când descoperă valorile artistice ale creației populare, cea "pură innoitoare". Dintre muzicile populare pe care le cercetează muzicianul de geniu, Bartok are revelația folclorului românesc, care, spune compozitorul clujean Max Eisikovits, i-a fost salvator: "Sistemul tonal-armonic bartokian dovedește o filiațiune directă, nemijlocită cu impulsurile primitive din folclorul arhaic românesc, care i-a răsplătit din plin truda de o viață. (...) Atât cromatica, cât și diatonica bartokiană sunt adânc înfipte în solul folclorului românesc (...)."

Cercetarea folclorului românesc a început în anul 1909 și a constituit, de-a lungul întregii sale vieți, preocuparea cea mai de seamă și cea mai îndrăgită în activitatea muzicală multilaterală pe care a desfășurat-o Bartok. "Socotesc că este un țel al vieții mele să continui și să isprăvesc studierea muzicii poporului român, cel puțin în Transilvania. Cunoșcând limba română, Bartok descoperă o seamă de trăsături ale versului popular românesc ce urmează a se împleti cu melodia, desprinzând unele particularități specifice, cu elemente distincte, pe zone folclorice în Ardeal și Banat, teritorii pe care le-a cercetat îndeaproape. Prima publicație de folclor românesc, datând din anul 1913 - "Cântece populare românești din Comitatul Bihor", culese și notate de Bela Bartok - publicată sub egida Academiei Române, îi dă prilejul să cunoască și să îndrăgească cântecele bihorene, declarând mai târziu că "este poate cea mai minunată muzică; luat în chip absolut, e atât de fermecătoare încât ar putea-o admira toți oamenii de muzică ai Europei".

În culegerile sale din Bihor, în zona Beiuș și Vașcău, Bartok a fost însoțit de prof. Ioan Bușijia de la Liceul "Samuil Vulcan" din Beiuș, care va deveni cel mai sincer și mai devotat prieten al lui Bartok pentru toată viața. Lui îi va scrie în 1917, când, în plin război, îi este interzis să ia legătura cu populația română din Transilvania: "Mi-e tare dor de un cântec românesc și de o vorbă românească" (6 mai 1917); iar în scrisoarea din 7 iunie 1917, spune: "Citind ultima scrisoare mi-am adus aminte că în definitiv de ce nu-mi scrieți în limba română, când sunt atât de bucuros că o înțeleg". În relațiile sale cu prof. Ion Bălan de la Academia Română, Bartok corespundează în limba română.

În anul 1914, Bartok cercetează zona folclorică hunedoreană și scrie un articol, publicat într-o revistă germană, în care spune că "românii din Ardeal au păstrat forma ancestrală a cântecelor lor", aceasta însemnând vechime și continuitate. Articolul a fost descoperit în 1920 de șvabul Ernst Huber, devenit, odată cu funcția de director al Academiei de muzică budapestană, Jenő Hubay. "În anul 1920, Jenő Hubay și cercul acestuia pornesc împotriva sa o adevărată campanie, acuzându-l aproape de trădare de patrie cu prilejul apariției unui studiu asupra muzicii populare românești" (Bence Szabolcsi, Editura Muzicală, 1962). Într-o scrisoare adresată prof. univ. Coriolan Petreanu din Cluj (1937), Bartok amintește de acel articol din 1920: "Unii șovinști unguri nu știau că textul german în chestiune nu era decât traducerea unui articol ce l-am publicat în 1914, ori în 1920 denunț publicăția mea ca un act împotriva poporului ungar, aducându-mi acuzația de înaltă trădare".

După destrămarea Imperiului habsburgic, Bartok a înclinat spre adoptarea cetățeniei române: "... Mie mi-ar conveni mai mult Ardealul... din toată foșta Ungarie iubesc cel mai mult acest pământ".

Împreună cu poetul Ady Endre, un alt prieten al poporului nostru, și cu alți intelectuali progresiști, Bartok semnează un manifest din care cităm: "Față de națiunile surori nu avem nici o pretenție. Și noi ne considerăm o națiune reînnoită, o forță proaspătă pe ruinele monarhiei. Ne trezim ușurați că nu mai suntem forțați să fim stâlpii asuprii. Să trăim unul lângă altul în pace ca națiuni libere cu alte națiuni libere."

În anul 1920, la București, se înființează "Societatea compozitorilor români", avându-l în frunte pe George Enescu iar ca Secretar general pe Constantin Brăiloiu. Încă de la înființarea acesteia, Bela Bartok este membru al Societății Compozitorilor români și nu va renunța la această calitate niciodată.

În anul 1923, cu toată prigoana "unor șovinști unguri", cum îi numește el, marele muzician și distins cercetător publică cea de a doua importantă lucrare a sa: "Muzica populară a românilor din Maramureș". Experiența acumulată în cei zece ani care despart cele două lucrări consacrate folclorului românesc, atât în ce privește culegerea cât și sistematizarea materialului este evidentă.

În anul 1924, Bartok vine la București, de data aceasta pentru a participa la "o serată închinată compozițiilor lui Bela Bartok". Ziarul "Viitorul" din 25 octombrie 1924 scria: "Marele nostru compozitor și virtuos al vioarei - maestrul George Enescu, de-abia revenit dintr-un triumfal tureu în America, a binevoit să interpreteze împreună cu compozitorul această sonată (Sonata pentru vioară și pian de Bartok), ceea ce înseamnă că interpretarea a fost ideală". Tot în 1924, Bartok vorbește la Academia Română, iar Guvernul României îi conferă două decorații drept recunoștință pentru activitatea sa pusă în slujba culturii.

În anul 1935, Bartok publică cea de-a treia sa culegere de folclor românesc "Melodiile colindelor românești", ale cărei șpalturi tipografice le scrie personal, de mână, pentru a reduce din cheltuielile de editare.

Următoarea perioadă a fost dintre cele mai grele pentru artistul și omul de știință muzicală. Regimul naționalist-fascist îi cere să facă dovada "originii sale ariene" dacă vrea să fie judecat după valoarea ei și nu după apartenența națională sau rasială a autorului ei.

În perioada premergătoare odiosului Diktat de la Viena din 1940, "oficialitățile maghiare îi pretind lui Bartok să retracteze unele concluzii ale cercetărilor sale științifice din domeniul folclorului, privitoare la vechimea și originea muzicii românești, care erau defavorabile tezilor revizioniste maghiare. Bartok a refuzat categoric" (Zeno Vancea, Revista "Muzica", București, 1951).

Exilul, gândit încă din 1920, devine astfel realitate. Împreună cu soția, copilul și întreg materialul folcloric adunat până atunci se stabilește, în toamna anului 1940, în Statele Unite ale Americii, unde culege folclor local dar, mai ales, sistematizează și ordonează materialul adus, îndeosebi folclorul românesc, care număra cca. 3500 melodii. Lucra și la un concert pentru violă și orchestră pe teme populare românești din Bihor; lucrarea a rămas neterminată.

S-a stins din viață în anul 1945 fără să-și vadă încheiată una dintre marile sale dorințe, întocmirea unui mare opus, consacrat creației artistice populare a românilor. În conferința din octombrie 1947, de la Paris, profesorul și etnomuzicologul Constantin Brăiloiu declara: "Dacă arta a pierdut în el un maestru și știința o lumină, lumea... a pierdut un om, în adevăratul sens al acestui cuvânt: integru și fără prihană - un om drept".

■ Prof. univ. Liviu BRUMARIU

"ÎNDATORIRI" ale statului de drept

(Continuare din pag.1)

Astfel, înfățișând experiența țării sale, a statului și guvernului japonez pe calea modernizării societății nipone, un prestigios economist și om politic, Saburo Okita, se referea la roștul planificării în economia de piață, scriind despre un plan, la elaborarea căruia a și participat, că acesta "era un plan pe termen lung, deci, de perspectivă și, totodată, o călăuză pentru ca oamenii să-și îndrepte privirile spre viitor. Nu era un plan guvernamental rigid. Se discută mult despre fezabilitatea planificării în economia de piață, iar părerea mea - precizează autorul - este că piața nu trebuie lăsată sub controlul exclusiv al unor mâini nevăzute și necontrolate. Chiar Statele Unite, cea mai deschisă țară către piața liberă, au recunoscut că este necesară elaborarea unui plan pe termen lung, în special pentru învățământ, știință și tehnologie și construirea infrastructurii... Rolul guvernului este de a crea un climat în care sectorul particular să poată acționa, de a îndepărta eventualele bariere ce ar putea apărea și de a oferi orientări generale"⁵.

În concepția autorului citat, ca și a multor alora, statului democratic, de drept, îi revin evidente îndatoriri față de cetățenii săi, dat fiind că în procesul dezvoltării "principala resursă o reprezintă oamenii", iar odată acest lucru înțeles, factorii de decizie la scară națională le revine misiunea de a proiecta politicile capabile "să favorizeze dezvoltarea acestei resurse și să o integreze ca element vital în economie, fără însă a o sufoca"⁶.

În legătură cu acest aspect, asemenea cazului Japoniei, care în anii postbelici parcurea, în felul său, tot un proces de tranziție, și în prezent, țările foste socialiste se află în fața unor perspective ce nu pot fi "atinse" dacă nu sunt luate în considerare de către toate forțele politice, fie că sunt guvernamentale sau în opoziție, anumite cerințe esențiale. Ținând seama de tradițiile și moștenirile mai mult sau mai puțin valoroase și valorificabile ale țării care au pornit pe drumul democrației pluraliste și economiei de piață, este evident că s-au impus și ar trebui să se situeze în centrul atenției clasei politice (în fapt, și a opiniei publice în general) următoarele aspecte. Este vorba, în primul rând, de nevoia elaborării unui program național de dezvoltare a resurselor umane, apt să formeze oameni care să se poată adapta cerințelor muncii și activităților sociale în continuă schimbare pe măsura schimbărilor structurale din sfera producției materiale. În al doilea rând, are o mare însemnătate preocuparea programatică pentru "reconversia profesională" a forței de muncă, ajunsă brusc în postura de neutralizare sau subutilizare permanentă sau temporară, postură generată de fenomenul șomajului ce însoțește, inerent, economia de piață. În al treilea rând, se evidențiază cu acuitate nevoia unui pachet de

măsurile coerente și compatibile între ele, care să corespundă relațiilor sociale și economice în schimbare, practicilor noi de angajare a forței de muncă, sistemelor mobile de salarizare și altor elemente ce apar pe parcursul modernizării economiei și racordării ei la noile conexiuni internaționale.

Se înțelege că ignorarea unor asemenea aspecte ar face tot mai dificilă depășirea stărilor de criză, devenite în măsură mult prea mare doar subiect de discuții și "parlamentări" - cel mai adesea cu iz de campanie electorală - în loc să prevaleze, cum ar fi normal, acțiunea practică în direcțiile menționate. După cum se poate lesne constata, asemenea direcții "acoperă" tocmai acele probleme complexe cunoscute opiniei publice sub cele mai diferite nume: protecție socială, reorientarea învățământului (inclusiv a celui particular), "sponsorizarea culturii", reorganizarea asistenței medicale etc. Or, în jurul acestor probleme, se poartă adevărate "campanii verbale" de acreditare sau discreditare ce joacă rolul unei perdele de fum în spatele căreia, cum constată o bună parte a opiniei publice, dificultățile se perpetuează în loc să se diminueze. Iar aceasta datorită, între altele, faptului că orgoliile și interesele politice o iau cu mult înaintea lucidității și realismului, a cauzei prime și comune a interesului național.

Cu anume particularități, situațiile se regăsesc în toate țările care au părăsit vechiul sistem spre a se îndrepta către unul nou, din păcate nedefinit și incert, iar aceasta și din cauză că forțele aflate pe scena politică se "războiesc" cu trecutul, lăsând prea puțin spațiu clarificării ideatice și întemeierii efective a elementelor viitorului. Discutându-se mult (în sensul vorbirii) despre statul de drept, pare a se fi uitat că drepturile, de orice fel și ale oricui, de la individ la societate în întregul său, incumbă automat și îndatoriri, responsabilități. A cultiva și stimula această mentalitate în opinia publică presupune nu exerciții oratorice generatoare de demagogie socială, ci măsuri efective - economice, sociale, legislative - aplicate și aplicabile prin intermediul acelei instituții cu autoritate și funcții constructive cum este și ar trebui să fie statul democratic de drept. Acesta nu este o entitate ideală, abstractă, ci o realitate vie, dinamică, rezultată din conjugarea eforturilor constructive ale tuturor componentelor sale sociale și politice, prea des și păgubitor măcinate de morbul intoleranței, puțin sau deloc dispuse a accepta virtuțile toleranței, ca semn al vieții democratice reale.

5) Saburo Okita, *Cu fața spre secolul 21*, Editura AGER Economicistul, București, 1992, pag. 70-71.

6) Idem, pag. 174.



Personalitățile implicate în procesul Memorandumului.

ORIZONTURI ALE ISTORIEI FILOSOFIEI

"Dacă dorim să învederăm ființa și autonomia filosofiei - scria Lucian Blaga în studiul *Despre conștiința filosofică - trebuie să dăm istoriei o mai mare șansă de a se pronunța. Numai această cale deschide speratele orizonturi pentru cercetarea ce ne-am propus. Substanțele și motivele filosofice sunt atât de variate și gândirea filosofică a înflorit și a dat în pârg în atâtea chipuri, încât istoria ei nu ni se pare în esență mult mai puțin bogată decât istoria artelor, de pildă. Cu argumentele ce ni le pune la îndemână desfășurarea atât de amplă și de spectaculoasă a gândului filosofic, după locuri și timpuri, vom constrânge repede la amuțire orice subiectivism egocentrist al gânditorilor care au căutat să definească filosofia în lumina unor criterii prea personale".*

Textul reproduc rezumă și caracterizează - mutatis mutandis - esența și tezele fundamentale cuprinse în volumul *Introducere în filosofie (I. Filosofia antică)*, scris de Gh. Al. Cazan și publicat nu de mult în Editura "Proarcadia" (București, 1994).

Gh. Al. Cazan - decanul Facultății de Filosofie și Jurnalistică a Universității "Spiru Haret" din București - are o lungă și bogată experiență în orizonturile istoriei filosofiei, iar istoria filosofiei este lecția magistrală a filosofilor și a filosofilor necertați cu trecutul de aur al omenirii și neînveninați de stigmatele "tranziției" hărăzite românilor acum și aici. Neîncovoiat de prejudecățile filosofemelor și teogomenelor vremii, el cercetează "fără ură și fără părtinire" gândurile filosofice care au licărit, cu mii de ani în urmă, în limbaje mitico-religioase-poetice și de altă natură, în faimosul Orient, ca dialoguri culturale ale omului cu lumea și cu lumea omului. E o mare izbândă a gândului său filosofic reconstituirea, cu luciditate critică, a filosofilor - în germene - din Mesopotamia, Egipt, India, China, Iran. Să nu se uite că Mesopotamia (Babilonul) a dat omenirii *Codul lui Hammurabi* - unul dintre cele mai vechi coduri din istorie, probabil cel dintâi; și că el nu cuprinde doar texte juridice; Egiptul a lăsat moștenire *piramidele*, cu toate tainele lor, unele nedezlegate încă, și *Textele piramidelor* (2500 - 2300 î.e.n.), *Textele sarcofagelor* (2300 - 2000) și *Cartea morților* (1500 - 1000), în care este conservată *sofia egipteană*, din care s-a înfruptat - după spusele unui orientalist - însuși Moise, cel care l-a scos pe evrei din Egipt, ducându-i spre Țara Făgăduinței. Vechea Indie a lăsat umanității ca zestre culturală *Vedele* - în care nimic din ceea ce era omenesc în vremea aceea nu era străin gândului filosofic, cu deosebire în ceea ce s-a numit "protofilosofie"; istoria filosofiei din China veche își are aureola în Confucius, în Buddha și în Lao-tzî, care, fiecare în parte și toți laolaltă, reprezintă pentru orice conștiință filosofică, demnă de acest nume și de acest renume, un *summum* al înțelepciunii. Vechii perși au înzestrat cultura omenirii cu *Avesta*, capodoperă atribuită lui Zoroastru, din care Friedrich Nietzsche și-a extras tiradele, faimoase, dar fără fundament solid, contra creștinismului ca "morală a sclavilor", în *Așa grăit-a Zarathustra*, deformând, însă, și capodopera și creștinismul și propovăduind o morală fără morală, în care, pe lângă creștinism, sunt zeflemisite democrația modernă (din Apusul european) și iudaismul.

Vechiul Orient a contribuit, în existența lui specifică, la formarea, păstrarea, rodirea și răspândirea gândului filosofic, în forma lui particulară de "protofilosofie", într-o vreme când în Europa, în Grecia și-n Roma, de exemplu, filosofia, atât de lăudată de trufia occidentalistă, nu prinsese rădăcini.

Vechiul Orient (extraeuropean) a creat multe sisteme "protofilosofice" în coordonatele spațio-temporale ale unor mari comunități de seminiști de origini etnice foarte diferite. Chiar în creațiile lor mitice și poetice a biruit, deseori, gândul filosofic, în starea lui primară, deși, altele, ca, de exemplu, în metamorfosisoza, imaginația o luase razna, dar, și într-un caz și-n celălalt,

Gh. Al. Cazan: Introducere în filosofie (I Filosofia antică)

Orientul vechi a lăsat istoriei culturii modele exemplare demne de urmat (și, mai ales, de admirat). Istoria culturii europene de tip apusean nu a acordat decât cu puține excepții - și acestea, cu deosebire, în istoria religiilor - atenția cuvenită acestor comori ale înțelepciunii orientale. Fără a le face apologetică, atribut necaracteristic gândirii filosofice moderne (și contemporane), care excelează prin analitică și prin critică, se poate susține, sigur, că istoria culturii românești - parte componentă a istoriei culturii europene (și universale) prin părțile ei valabile - nu a tratat, cu dispreț sau cu indiferență, marile motive filosofice orientale. Dimitrie Cantemir, Mircea Eliade și Lucian Blaga, bunăoară, sunt, și în privința acestora, personalități de vocație universală. Li se adaugă, la proporțiile cuvenite, după al doilea război mondial, Anton Dumitriu, Ion Alexandru, Alexandru Tănase, de exemplu, și, prin lucrarea caracterizată în acest articol, Gh. Al. Cazan. Enumerarea e exemplificativă, nu completă. Și alți cercetători din România și-au adus sporul de luciditate întru lămurirea-măcar

parțială - a tainelor mirifice ale universalelor mitice orientale.

Întrucât Gh. Al. Cazan nu-i preocupat doar de *Filosofia Orientului vechi*, ci și de *Filosofia antică*, el caracterizează în partea a doua a lucrării, fără să procedeze la o ruptură a continuității istorice, istoria filosofiei grecești vechi. Filosofia vechilor greci nu s-a ivit din nimic, așa cum *Minerva a țâșnit din capul lui Jupiter*, vorbă frumoasă, dar falsă. Falsitatea acestei deformări, a "miracolului grec" - de care s-au făcut uz și abuz în istoria filosofiei (și în istoria culturii) mai ales în Apusul european, care s-a vrut (și se vrea încă) un Alfa și un Omega pentru cele ce sunt ale filosofiei (și nu numai ale ei), socotind națiunile din Sud-Estul european, bunăoară (și nu numai pe ele), nu ca "mucenici" ai culturii, ci doar ca "ucenici" fără gândiri și simțiri proprii - e dovedită, prin argumentări migăloase, în capitolele (și subcapitolele) despre filosofia din Grecia veche. Nici imaginile despre lume, despre lumea omului și despre viață în genere, nu-i sunt străine filosofiei grecești. Exemplul concludent, în privința aceasta, îl reprezintă filosofemele lui Homer, care, în cosmografia sa, simplifică, oarecum, imaginea babiloniană, fără a modifica prea mult structura "etajată" a lumii. Imaginea specific grecească despre lume, în raport cu viziunile orientale, se ivește, în căutarea și în găsirea principiului unic din care curg toate și în care se întoarce totul.

În privința aceasta, două categorii de nume proeminente a înregistrat filosofia grecească: una are în vedere totul existențial, alta - lumea omului în lume. În prima categorie au excelat, prin căutarea (și găsirea) principiului unic, a fundamentului sau temelului lumii, Thales din Milet și milesienii lui (Anaximandros, Anaximenes, Hippon), Pythagoras și pythagorismul, cu limpezimile și întunecimile lor, Parmenide, Heraclit, Platon, Aristotel, Plotin și alții. Din a doua categorie fac parte, la locuri de cinste (și de cinstire) Parmenide, sofistii - depre care s-a acreditat ideea falsă că erau doar negustorii de principii, nu și a puterii lor de a argumenta tot ceea ce se putea argumenta, Socrate - nașul numelor într-o lume în care nici un nume nu dobândește demnitate conceptuală și moș al tuturor celor ce nu erau moșite, dar nu trebuiau nemoșite - Platon, mintea erudită și enciclopedică în toate orizonturile creației, inclusiv în cele politice și sociale, Aristotel - "Alexandru Macedon al filosofiei grecești", cum l-a caracterizat Karl Marx, scepticii, sub anumite aspecte ale lor, filosofii eleniste sub formele și tezele lor fundamentale, și alte școli, unele dintre ele ilustrând cele două "direcții".

Rememorând direcțiile filosofiei antice, reconstituite în volumul *Introducere în filosofie*, publicat de Gh. Al. Cazan - care scoate în relief luminile și umbrele unor filosofeme, în care a încolțit gândul filosofic și ale unor filosofi, în care gândul filosofic a rodit și s-a răspândit ca "o faciă aprinsă în patria nopții", părguind în sisteme de filosofie ce nu și-au pierdut valabilitatea - cititorii români își pot pune o singură întrebare lucidă și critică: **PE CÂND AL DOILEA VOLUM AL ACESTEI INTRODUCERII?**

100 DE ANI DE LA PROCESUL MEMORANDIȘTIILOR

● Ceea ce Viena și Budapesta nu ascultau, asculta Europa ● "Am fost și vom fi totdeauna cu voi" ● Regele Carol I dezavuează demersul românilor transilvăneni ● "Cauza noastră națională nu se poate câștiga decât prin lupta și solidaritatea noastră". ● "Vom putea fi condamnați, dar nu învinși" ● "Existența unui popor nu se discută, se afirmă". ● "Noi nu suntem aici acuzați. Suntem acuzații!"

La 7 mai s-au împlinit 100 de ani de când, la Cluj, a început desfășurarea odiosului proces înscenat de aristocrația ungară frunțașilor mișcării naționale române din Transilvania.

Forța demascatoare a Memorandumului românilor transilvăneni, pe care în mai 1892 l-au înaintat Curții imperiale de la Viena, nu atât pentru a implora generozitatea "drăguțului de împărat", ci pentru a dezvălui întregii lumi marile nedreptăți naționale care se comiteau într-un stat multinațional al Europei Centrale de atunci, în Ungaria dualistă, ca și puternicul răsărit pe care acesta l-a avut pe plan european, au îngrijorat teribil autoritățile ungare, care au adoptat aspre măsuri împotriva memorandiștilor, punând la cale o monstruoasă înscenare juridică, intrată în istorie drept "Procesul Memorandiștilor".

După încheierea, în 1867, a pactului dualist dintre clasele dominante austriece și ungare, când Transilvania a fost încorporată, prin ignorarea voinței naționalității române autohtone și predominante, la Ungaria grofilor și baronilor, aspirarea acestora s-a intensificat.

Față de această vădită politică de deznacionalizare forțată, românii transilvăneni și-au amplificat lupta, marcată de marea acțiune memorandiștă din 1892.

Politică de stat promovată de clasele dominante ungare timp de 25 de ani era apreciată în Memorandum ca fiind potrivnică "cu aspirațiile politice, tradiționale ale poporului român și cu interesele lui de existență națională, opusă de altfel și cu cerințele organizațiilor constituționale ale statelor moderne". Se arăta, totodată, că datorită orientării șoviniste, reacționare a claselor dominante ungare în fiecare domeniu de activitate-social, economic, politic și cultural - românii simțeau, din ce în ce mai greu, jugul asupririi naționale.

Dezbătut și aprobat de Consfătuirea Comitetului Național al PNR din 25 și 26 martie 1892, Memorandumul a fost tipărit în mai multe limbi. O delegație alcătuită din peste 300 români din Ardeal, Crișana, Maramureș și Banat, provenind din toate straturile sociale, a plecat la Viena pentru a prezenta documentul Curții imperiale. La cererea guvernului ungar, monarhul a refuzat să primească delegația. Aceasta a depus Memorandumul la biroul Cancelariei imperiale; suveranul l-a trimis, fără să citească, ministrului maghiar de pe lângă Curtea imperială, care, la rân-

te din coroana Sf. Ștefan, peste 2 500 000 suflete și care își găsește un sprijin puternic în România liberă și independentă".

În asemenea împrejurări, poziția echivocă adoptată de regele Carol I al României este de condamnat. Baronul L. Aehrenthal, descriind mai târziu audiența avută la rege când a discutat, printre altele, și problema ardeleană, reda ce i-a mărturisit acesta: "... Actuala situație este pentru guvernul regal ungar favorabilă și din punctul de vedere că poate lua hotărâri cu desăvârșire liber, fără cea mai mică aparență de presiune din afară" (înțelegând România). Regele și-a încheiat această parte a convorbirii cu observația că "a refuzat să acorde audiență câtorva români ardeleni, cerută recent", menționează Aehrenthal.

Cu atât mai de condamnat este atitudinea sfidătoare a regelui Carol I, cu cât el, mai târziu, în vizita făcută în Austro-Ungaria va fi acela care îi va decora cu înalte ordine românești pe procurorul și judecătorul ungar în procesul memorandiștilor.

Guvernul ungar a considerat acțiunile frunțașilor români legate de înaintarea Memorandumului la împărat ca foarte grave, motiv pentru care a dat dispoziții de anchetare a celor "vinovați". După ce la 21 septembrie 1892 este adus la bară judecătii Aurel C. Popovici pentru redactarea Replicii și Eugen Brode pentru tipărirea și punerea în circulație a Memorandumului, la 13 mai 1893, procurorul general din Cluj, Vita Sándor, a extins denunțul asupra Intregului Comitet Executiv al Partidului Național Român.

În timpul instrucției judecătorești, care a durat 20 de luni, autoritățile ungare au căutat prin diferite mijloace, ajungându-se până la încercări de corupție, să abată poporul român de la politica promovată de PNR.

În aceste condiții, atât de contradictorii și nefavorabile, procesul împotriva memorandiștilor a fost declanșat. El face parte din lungul șir al proceselor intentate românilor din monarhia habsburgică în perioada ultimului deceniu al secolului al XIX-lea.

Printre membrii Comitetului Executiv al PNR "inculpați" erau: dr. Ioan Rațiu, George Pop de Băsești, Eugen Brode, dr. Vasile Lucaciu. Încă de la interogatoriul ei au avut o atitudine patriotică, respingând cu demnitate toate acuzațiile judecătorilor de instrucție unguri.

Adâncul patriotism și dârzenia frunțașilor luptei de eliberare din Transilvania sunt puse cu pregnanță în evidență de scrisoarea dr. Lucaciu, adresată înaintea procesului, după ieșirea din închisoarea de la Seghedin, unde ispășise o condamnare de un an, lui George Pop de Băsești: "... Scumpele bade, suntem în luna martie și numai două luni ne mai despart de dezbateră ce va avea loc la Cluj. Acest proces al nostru va trebui să aibă un răsărit istoric. Aștept cu nerăbdare procesul și sunt convins că vom putea arăta din nou tiranilor noștri demnitatea noastră de a sta neclintii față de orice tentativă sau uneltire a lor..."

Cauza noastră națională nu se poate câștiga decât prin luptă și solidaritatea noastră dărză și neîncălcă. Sunt sigur că vom fi condamnați grav... Să le arătăm că nu ne temem de amenințările lor, nici de argumentările lor viclene, și nici de cruzimele lor".

O dată cu pregătirea de către justiția claselor dominante ungare a procesului memorandiștilor, puternice acțiuni de solidarizare cu Comitetul Executiv al PNR, cu memorandiștii au izbucnit nu numai în Transilvania, dar și dincoace de Carpați și chiar departe peste hotare. Din această perspectivă este pilduit un Apel al studenților români din Cluj elaborat împreună cu colegii lor de la Budapesta, Viena, Graz și tipărit la București în 16 000 de exemplare, în care se amintea despre apropiata zi a procesului memorandiștilor, "care pe veci înscrisă va rămânea în istoria luptelor pentru drepturile noastre sfinte". În același Apel, românii erau chemați să fie prezenți în număr cât mai mare la Cluj în zilele procesului, pentru a dovedi că poporul este una cu conducătorii.

În preajma procesului intentat memorandiștilor, în țară a apărut ziarul "Golgota", pe frontispiciul căruia figurau câteva cruci pe care se vedeau răstigniți frunțași memorandiști.

La 7 mai 1894, în prima zi a procesului, Clujul era asaltat de zeci de mii de români din toate părțile Transilvaniei. Determinat de starea de efer-

vescență creată în jurul procesului, ziarul "Tribuna" scria: "Ziua de azi va fi pururea înscrisă cu litere de aur în paginile istoriei poporului român ca o zi epocală, ca o zi de triumf a conștiinței naționale, ca o zi de izbândă a civilizației europene. Ziua de azi, 7 mai 1894, va fi de o însemnătate nepieritoare nu numai pentru politica națională și culturală a poporului român, ci ea își va săvârși efectul binefăcător departe peste hotarele etnice ale neamului românesc..."

"Ținuta inculpaților a fost majestoasă - după cum notează un contemporan -; n-aveau aerul de acuzați, ci de acuzațori. Și în realitate așa era. Nu ei erau vinovați, căci nu făcuseră alta decât să-și apere dreptul de existență al lor și al neamului pe care-l reprezentau, dar aceia care călcău în picioare acel drept legitim și elemental și ca să-și încununeze opera erau pe cale să comită o nouă mârșăvie și mai odioasă. Judecătorii și președintele erau nesiguri, se simțeau intimidati de majoritatea impunătoare a românilor".

În dezbaterile procesului, care a durat 18 zile, judecătorii se străduiau să disocieze actele frunțașilor memorandiști de năzuința întregii populații românești din Transilvania, căutând să prezinte faptele "incriminate" din Memorandum ca fiind numai ale lor, ca persoane particulare, și nu reprezentând dorințele românilor asupriți în Austro-Ungaria.

Dar toate aceste eforturi au fost sortite eșecului. Frunțașii români transilvăneni "acuzați", personalități cu o vastă și temeinică cultură, cunoscutori ai întregii istorii pline de suferințe a poporului român, s-au apărat cu o logică de fier, într-un stil sobru și clar, cu un înflăcărat patos patriotic, vorbind în apărarea drepturilor românilor din Transilvania, identificându-se cu fideliilor lor reprezentanți.

După rostirea rechizitoriului, în locul apărării pe care fiecare "acuzat" era invitat s-o facă, dr. Ioan Rațiu, în numele tuturor memorandiștilor, a dat o declarație plină de demnitate națională. Relevând că Memorandumul, pentru a căruia publicare și răspândire erau trași, ca niște rău făcători de rele, înaintea barei judecătorești, nu cuprindea decât cerințele poporului român care i-a trimis să ceară scutul tronului pentru drepturile lui nesoco-

tite și călcate în picioare, Rațiu afirma: "Ceea ce i-a silit pe ei, reprezentanții poporului român, să facă acest demers era faptul că atât legislațiunea, cât și guvernul l-au dus la convingerea nestrămutată că în fața lor pentru ei vorbă de dreptate nu putea fi". "Ceea ce se discută aici - sublinia dr. Rațiu în concluzie - este însăși existența poporului român. Existența unui popor însă nu se discută, ci se afirmă. De aceea nu ne dăm în gând să venim înaintea dv. să dovedim că avem dreptul la existență. Într-o asemenea chestiune nu ne putem apăra în fața d-voastre; nu putem decât să acuzăm în fața lumii civilizate sistemul asupritor care tinde să ne răpească ceea ce un popor are mai scump: legea și limbajul. De aceea noi nu suntem aici acuzați, suntem acuzațori".

La 25 mai 1894, Tribunalul ungar din Cluj a condamnat pe memorandiști la pedepse grele de temniță, totalizând peste 31 de ani.

Memorandumul românilor transilvăneni din 1892, ca și acțiunile lor din perioada procesului intentat frunțașilor PNR, în 1894, reprezintă o etapă distinctă în istoria mișcării naționale a românilor subjugați de monarhia dualistă austro-ungară. Acestea au fost cele mai mari și mai însemnate acțiuni din perioada de după revoluția burghezo-democratică de la 1848, și până în preajma destrămării Austro-Ungariei, în toamna anului 1918.

În perioada cunoscută în istorie ca "Perioada memorandiștă", românii subjugați, în ciuda marilor greutăți și piedici întâmpinate din partea administrației burghezo-moșierești austro-ungare, au reușit să ridice mai sus steagul luptei de eliberare națională, să activeze mase din ce în ce mai mari de români, să le infușe încredere și optimism în lupta pentru afirmarea naționalității. Un merit inconfundabil al acestor demersuri constă și în faptul că problema română a fost ridicată la rangul de problemă europeană, în susținerea și rezolvarea ei căutându-se sprijin de zinteresat la țări, clase sociale, partide sau personalități care, în numele principiilor umanitare, luau apărarea naționalităților oprimite.

■ Dr. Augustin DEAC

NAȚIUNEA izvor de creație spirituală

Adeseori în literatura noastră de specialitate din perioada interbelică s-a susținut în mod corect că ideea națională se poate pune în evidență numai printr-o poziție integralist-dialectică, opusă celei reducționiste și că națiunea ca atare este valoare nu numai grație simplului fapt că există. Existența ei se justifică prin valorile de cultură pe care ea le face posibile sau, altfel spus, o națiune își justifică existența prin potențialul său de spiritualitate. "În fața scaunului de judecată pe care o ține spiritul, o națiune - spunea D.D. Roșca - e mare numai calitativ, adică este mare numai prin ceea ce ea a creat sau promite a crea în împărăția celor «veșnice»; în știință, în artă, în filosofie etc."

D.D. Roșca considera că națiunile nu sunt numai varietăți ale unei spețe și, ca atare, voite oarecum de natură, ci ele apar ca fecunde pepiniere sociale de creație spirituală originală. Națiunile ca atare, în viziunea sa, nu sunt valori absolute, ci mijloace eficiente în vederea realizării țărilor urmărite de spirit.

Națiunea își găsește justificare de existență nu ca produs mai mult sau mai puțin trecător al naturii, ci ca vehicul și cadru potrivit și durabil pentru viața spiritului, pentru cultură. Filosoful clujean aprecia cu justețe că "dintre toate formele de comunitate omenească, națiunea fiind cea mai durabilă și cea care permite cel mai înalt grad de diferențiere a capacităților individului uman, poate servi în măsură mai eficace decât oricare altă formă de comunitate umană ecloziunea și durata creației spirituale".

D.D. Roșca apăra dreptul tuturor națiunilor la existență, susținând că fiecare națiune, mică sau mare, cantitativ puternică sau slabă materialicește, este în principiu un rezervor de puteri creatoare de cultură originală. În acest sens, în opinia sa, fiecare din popoarele pământului reprezintă, în cazul cel mai rău, cel puțin o promisiune. Autorul *Existenței tragice* era convins că, efectiv, conștiința națiunilor europene nu poate renunța la credința că, în felul lui, fiecare popor reprezintă o valoare unică în lume, adică nici unul nu poate fi înlocuit în mod absolut prin altul.

Apărător al națiunilor tinere, filosoful afirma răspicat că acestea au dreptul imprescriptibil să devină națiuni libere, să creeze state naționale, care, la rândul lor, să servească drept cadre optime pentru propășirea culturii.

D.D. Roșca amintea în termeni politici lipsiți de orice echivoc că viața, libertatea și teritoriul apărut cu sângele generațiilor trecute și fecundat cu sudoarea de fiecare zi a înaintașilor nu pot fi obiect de târguială. În consecință, el socotea că o generație oarecare a unui popor nu are dreptul să renunțe la aceste drepturi, nici pentru ea și cu atât mai puțin pentru generațiile ce-i vor urma. Cât de actual sună acest avertisment al marelui filosof național! Măndru de a fi român, el sublinia: "Credem că interesul nostru este să întărim conștiința drepturilor națiunii române cu temeiuri scoase dintr-o filosofie ca aceea schițată". Convingerea sa era aceea că puterea materială a rezistenței noastre va crește nemăsurat, dacă ea se va sprijini și pe forța morală pe care ne-o dă conștiința că avem, ca națiune, drepturi inalienabile la viață și la libertate.

■ Prof. dr. Marin VOICULESCU



Demonstrație a studenților din București în sprijinul memorandiștilor (1892).

CONSILIILE FUNDAȚIEI "ROMÂNIA DE MÂINE" CERTĂ VOCAȚIE SOCIALĂ ÎN FORMAREA VALORILOR UMANISTE

O FEREASTRĂ ROMÂNEASCĂ SPRE LUME

Se împlinesc în curând trei ani de la constituirea, în cadrul Fundației "România de Măine", a Consiliului de Relații Internaționale. Mai bine de patruzeci de specialiști, diplomați cu îndelungată experiență, cadre universitare, cercetători ai fenomenului militar și ai altor domenii ale vieții internaționale, publiciști au îmbrățișat obiectivele Fundației și, în lumina acestora, au elaborat propriul program de activitate. În acest cadru, de mai bine de doi ani înființează **Institutul de Relații Internaționale**, cu preocupări precumpănitoare de cercetare științifică, și **Institutul de Studii asupra Japoniei**, având ca obiectiv cunoașterea de către specialiștii din țara noastră, prin cursuri postuniversitare de scurtă durată, a experienței japoneze de management.

Institutul de Relații Internaționale și-a desfășurat activitatea în special prin elaborarea și dezbaterile de studii în cadrul proiectului de cercetare intitulat: "Noua arhitectură a Europei: o propunere românească". Au fost analizate, în cele 10 dezbateri ca și în cadrul secțiunilor respective ale sesiunilor de comunicări științifice ale Fundației, probleme ale dinamicii evoluțiilor europene și mondiale contemporane privind înosebi securitatea statelor, căutările și tendințele privind mecanismele de securitate și integrare economică, cu referire specială asupra Europei de Est și Centrale, asupra zonei balcanice și celei a Mării Negre, în perspectiva unificării continentale, toate cu referire specială la condițiile internaționale ale României, în legătură cu asigurarea securității sale naționale în perioada postcomunismului. O atenție specială a fost acordată laturilor conceptuale și celor practice izvorând din problemele noi pe care tranziția la statul de drept și economia liberă de piață le pun în fața securității naționale și diplomației românești, cu deosebire în legătură cu imperatiul unei clare formulări a interesului național, a unei acțiuni unitare, responsabile, a tuturor factorilor implicați în promovarea acestuia prin acțiunea de integrare în structurile europene existente ori în crearea altora, prin atitudinea privind problema reintegrării naționale ori stărilor conflictuale apărute în zonă și organizarea participării țării noastre la aplicarea măsurilor de localizare și stingere ale acestora. S-a acordat atenție nevoii abordării complexe, multilaterale, intercorelate a interesului și securității naționale, a soluționării într-o viziune unitară a ansamblului de cerințe menite să conducă la integrarea țării noastre în organismele europene pe temeiul unei corecte și demne evaluări și formulări a interesului național, și nu prin concessii fără echivalent. Aproape totalitatea dezbaterilor au fost finalizate fie prin articole și studii ori rezumate integrale, publicate în revista "Opinia Națională", fie în culegerea de studii întocmită de Fundație cu ocazia aniversării a 75 de ani de la Marea Unire, ori în alte publicații. Câteva dezbateri s-au concretizat în editarea unor cărți, precum "Recitindu-l pe Clauswitz" - autor general (rez) prof. dr. Corneliu Soare. Concluziile privind necesitatea unei atitudini unitare, clare, responsabile și a unui mandat precis în cadrul diverselor acțiuni diplomatice, în special din partea delegațiilor parlamentare, au fost transmise instituțiilor centrale.

Consiliul de Relații Internaționale a promovat participarea la acțiuni comune și în cadrul dezbaterilor sale ori a altor instituții cu profil similar, precum sesiunile științifice și mesele ro-

tunde organizate de Academia Română, Institutul Român de Studii Internaționale și Ministerul Afacerilor Externe, Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale, Fundația Internațională "Nicolae Titulescu", Fundația Colegiului pentru Apărare Națională, "Centrul de Informare ONU - București". El are legături permanente cu Ambasada Japoniei, cu alte reprezentanțe diplomatice. De asemenea, prin Institutul de Studii asupra Japoniei a elaborat programele cursurilor postuniversitare privind managementul economic în Japonia, ca și manualul corespunzător ce va fi tipărit (autor prof. dr. C. Vlad). Pentru necesitățile didactice ale mai multor facultăți ale Universității "Spiru Haret" au fost întocmite, în două variante, programele detaliate ale cursului de Relații Internaționale Contemporane și elaborate în mare măsură textele lecțiilor ce urmează a fi predate, începând din anul de învățământ 1994-1995 (autori prof. dr. M. Nicolaescu și prof. dr. C. Vlad).

Consiliul de Relații Internaționale dispune în prezent de o experiență ce se cere a fi valorificată și de un colectiv, în creșterea numerică și calitativă, însumând o largă cunoaștere la fața locului a problemelor mondiale și cerințelor diplomației românești, în măsură a desfășura o activitate mai sistematică, dar mai profundă, concentrată asupra unui număr de probleme mai clar conturate în evoluțiile din ultimii doi ani. Este posibilă o mai bună punere în valoare a capacității de analiză și a informației pe care o constituie experiența practică, științifică, didactică și publicistică a membrilor Consiliului, ca și a posibilităților reale de a atrage participarea și a altor specialiști de seamă la activitatea Consiliului, cu atenție specială pentru cadrele tinere. Este posibilă și necesară creșterea gradului de implicare specifică mai activă, prin valorificarea elaboratelor, ideilor și propunerilor, unele de certă importanță în rezolvarea problemelor ce privesc democratizarea societății românești în domeniul participării la viața internațională. Totodată, ne propunem o implicare mai activă în procesul didactic-educativ, atât în cadrul unităților din București ale Universității "Spiru Haret", cât și al filialelor sale din țară, în organizarea și desfășurarea activității Editurii Fundației.

În legătură cu tematica generală a activității științifice avem în vedere: creșterea atenției pentru dezbaterile problematicele parteneriatului politic și identificării ipostazelor speciale pe care le va presupune pentru diplomația și securitatea militară a țării noastre, investigarea unui concept al parteneriatului economic, strâns corelat cu cel politic, drept cadru integrat al unei securități naționale unitare și al unui suport internațional de asemenea unitar pentru străbaterea drumului tranziției în contextul noii arhitecturi europene; dezbaterile temeinic a problemelor relațiilor de bună vecinătate cu toate statele din jur, a restaurării și amplificării raporturilor multilaterale cu toate fostele state ale URSS, a posibilităților valorificării condițiilor geopolitice ale țării noastre printr-o diplomație mai activă, care să prevină pericolele concentrării excesive spre o singură orientare cardinală și să estimeze potențialul de securitate, inclusiv economică și de cooperare diplomatică internațională, cu statele din zona Mării Negre, din Orientul Apropiat și Nordul Africii, care să reaseze, pe temeiurile noi ale valorilor și instituțiilor democratice, relațiile tradiționale cu "Lumea a treia",

cu China, cu Japonia. În această privință ne propunem să continuăm reconsiderarea corectă și responsabilă, desprovărată de complexe de culpabilitate ori alte considerente deformante, păgubitoare, a activității de relații externe a țării noastre din ultimile decenii și să relevăm capitalul de încercări etice și responsabilitate națională, contribuția pe care a adus-o țara noastră la erodarea confruntării Est-Vest, a blocurilor militare opuse și pregătirea lichidării războiului rece, prin atitudini și momente ca: poziția față de invadarea Cehoslovaciei în 1968 de către URSS și trupele celorlalte state membre ale Tratatului de la Varșovia, respingerea de către România a unui concept de securitate elaborat de Moscova, atitudinea generală față de Organizația Tratatului de la Varșovia și față de CAER, politica României față de conflictul din Orientul Apropiat, acțiunea pentru o Nouă Ordine Internațională, stabilirea de relații cu R.F.G., medierea dintre S.U.A. și R.P. Chineza, continuarea evaluării rolului României în procesul CSCE; toate acestea, prin mărturiile ale participanților la acțiunile respective, ale unor mari personalități ale vieții internaționale, în special contemporane cu momentele respective, prin studii ale specialiștilor din alte țări. Consi-

derăm că înfățișarea acestor momente va contribui nu numai la restabilirea adevărului istoric, ci va ajuta, totodată, la creșterea încrederii celor chemați azi să elaboreze politica externă a României și să acționeze pentru o cât mai eficientă și curajoasă implicare a sa în viața internațională, în apărarea intereselor noastre naționale, la o estimare mai corectă, mai optimistă a capitalului moral și politic cu care țara noastră, diplomația, armata română, oamenii de știință, cultură, arte, sport au participat la crearea condițiilor ce-au dus la prăbușirea lumii blocurilor militare și dominației lor, odată cu totalitarismul comunist. Vom impulsiunea acesteia corectă reconsiderare și în cooperarea cu alte instituții și instituite și vom contribui la elaborarea unor lucrări dedicate acestora. Firește, în acest cadru, ipostaza internațională a reintegrării naționale își va găsi locul cuvenit.

Sub aspect didactic-educativ, Consiliul va elabora și definitivă din timp materialul necesar cursurilor, pe măsura introducerii acestora în programe și va continua cooperarea cu decanatele și catedrele pentru abordarea interdisciplinară modernă a tuturor problemelor ce implică și o ipostază internațională, proces început deja cu Facultatea de Sociologie. Totodată, se va implica în dezbaterile cu stu-

denții, inclusiv de la filialele din țară, a problemelor vieții internaționale și a participării țării noastre la rezolvarea acestora, având în vedere că numai la câteva facultăți sunt prevăzute cursuri speciale de relații internaționale. Se va preocupa, în măsura posibilității, de imprimarea unei deschideri mai curajoase spre cadrul internațional al activității sociale, potrivit tendințelor mondiale din învățământul superior, orizontului de cunoaștere, nu numai informativ, al tuturor studenților, dar și ca o latură formativă a viitorilor intelectuali pe care evoluția societății îi va implica tot mai mult și tot mai direct în domeniul relațiilor cu restul lumii, realitate tot mai presantă nu numai asupra viitorului omenirii dar și a faptului diurn.

Pe aceeași linie de preocupări va fi elaborat un volum de studii și mărturii privind participarea și rolul României în organizarea și desfășurarea CSCE, actualitatea actului de la Helsinki sub titlul: "Douăzeci de ani de la semnarea actului de la Helsinki", cu termen de apariție august 1995 (coordonatori V. Lipatti, M. Nicolaescu, C. Vlad).

■ Prof. dr.

Mircea NICOLAESCU,
Președintele Consiliului de
Relații Internaționale

MINORITĂȚILE ȘI CONFLICTELE ETNICE

Recent, Secretarul general al O.N.U., Boutros Boutros Ghali, a enunțat câteva interesante puncte de vedere privind pericolele pe care le reprezintă conflictele etnice pentru securitatea internațională la un seminar pe această temă organizat la Universitatea de Apărare Națională din Washington, D. C. Înfațișez în cele ce urmează aceste puncte de vedere pe baza textului difuzat de Centrul de Informare O.N.U. la București, ținând seama de interesul pe care ele îl prezintă în contextul dezbaterilor contemporane pe problemele războiului și păcii.

Secretarul general al Națiunilor Unite pornește de la constatarea că, în secolul XX, până la cel de al doilea război mondial, s-au înregistrat 88 de conflicte armate, în timp ce după 1945 au avut loc 127 războaie, cele mai multe dintre ele implicând conflicte etnice. În prezent, pericolul acestui gen de conflicte (etnice, C.V.) crește și mai mult ca o "consecință" a prăbușirii structurilor de securitate existente în perioada războiului rece, prăbușire pentru care lumea n-a fost pregătită". Mesajul meu la acest seminar, continuă Boutros Ghali, "este că ceea ce numim conflicte etnice constituie un pericol pentru securitatea comună a fel de mare ca și cel reprezentat la timpul convenit de războiul rece".

Desigur, preocuparea Secretarului general al Națiunilor Unite se centrează pe locul și rolul ONU în raport cu aceste conflicte etnice. El își exprimă în acest sens satisfacția că prima întâlnire a Consiliului de Securitate ținută la nivelul șefilor de state și de guverne (31 ianuarie 1992) a reafir-

mat poziția potrivit căreia ONU este o asociație mondială a statelor suverane. "Aceasta a reprezentat - continuă Secretarul general al Națiunilor Unite - o reconfirmare fără precedent a scopurilor și principiilor Cartei", care pornește de la premisa că "piatra fundamentală a securității internaționale este statul, iar respectul față de suveranitatea și integritatea sa este crucial pentru progresul comun". Astfel, după 50 de ani, de când a fost scrisă, subliniază dl. Ghali, Carta s-a văzut recunoscută atât ca un instrument indispensabil al păcii și securității internaționale, cât și ca semnificație a ei în ceea ce privește drepturile omului, dreptul internațional, justiția socială și dezvoltarea.

Reflecțiile lui Boutros Boutros Ghali, prin baza lor principală, evidențiază unilateralitatea multor analize efectuate și chiar poziții adoptate în foruri internaționale privind tensiunile și conflictele etnice în perioada post-război rece. Mă refer în acest sens la unul dintre tipurile de tensiuni etnice potențiale și posibile, anume cele care pot apăre și apar în raporturile inter- etnice în cazul statelor unitare din punct de vedere național. Ca trăsătură generală în acest caz se insistă asupra obligațiilor pe care statul respectiv le are față de minoritățile etnice ce trăiesc pe teritoriul său, dar nu se spune, de regulă, nimic despre îndatorirea minorităților respective de a fi loiale statului în care conviețuiesc, de a respecta cadrul legal, constituțional, adică a ordinii de drept, proprie statului în cauză. Dacă se adună la un loc punctele de vedere enunțate privind minoritățile naționale și prevederile cuprinse în privința lor în documente-

le, să zicem, ale Consiliului Europei și Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, rezultă un adevărat cod de conduită a statelor față de propriile minorități. Dar astfel de documente ignoră în mare măsură problema atitudinii minorităților etnice față de statul în care ele există și nu conțin absolut nimic despre conduita pe care trebuie s-o adopte față de aceste minorități statele așa numitor "națiuni-mamă". Nu este un secret pentru nimeni că asemenea state încearcă să transforme minoritățile trăind în alte state în adevărate "coloane a 5-a" proprii în statele respective.

Or, după cum arată experiența internațională, raporturile interetnice în cadrul unui stat - repet, am aici în vedere cazul statului național unitar - pot fi de înțelegere, bună conviețuire și conlucrare numai dacă toate părțile implicate respectă ordinea de drept și de stat, în spiritul democrației, precum și principiile relațiilor internaționale, oricând apar aspecte internaționale legate de minorități. Și, dimpotrivă, ignorarea intereselor legitime ale statului național în care trăiesc și minorități, tendința de a îmbrățișa și susține orice doleanță și poziție exprimată de minorități nu pot decât să stimuleze neînțelegerile și tensiunile interetnice, situație de la care până la conflictele etnice poate fi o cale foarte scurtă.

În plus de ce cred că unele aprecieri de principiu, exprimate de Secretarul general al ONU la Universitatea de Apărare Națională din Washington în deamănă la o abordare echilibrată și responsabilă a oricărui aspecte privind relațiile interetnice, inclusiv a celor referitoare la conflictele etnice.

■ Prof. dr. Constantin VLAD

REVISTA
OPINIA
națională

Costul unui abonament trimestrial este de 600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Măine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B.. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presii Libere nr. 1, sect. 1 București - România.

TIPOGRAFIA **FED**

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Nicoleta ANGHEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului. Sector 4. Telefon 330.68.45